

Rekabet Kurumu Başkanlığından,

(Danıştay'ın İptal Kararı Üzerine Verilen)
REKABET KURULU KARARI

Dosya Sayısı : 2003-1-67 (Soruşturma)
Karar Sayısı : 07-76/908-346
Karar Tarihi : 20.9.2007

10

A. TOPLANTIYA KATILAN ÜYELER

Başkan : Tuncay SONGÖR (İkinci Başkan)
Üyeler : Prof.Dr.Nurettin KALDIRIMCI, M. Sıraç ASLAN,
Süreyya ÇAKIN, Mehmet Akif ERSİN

B. RAPORTÖRLER: Mert KARAMUSTAFAOĞLU, Çiğdem ÜNAL

C. ŞİKAYET EDEN :

20

- Özgür Çimento ve Beton Endüstrisi A.Ş.
Plevne Cd. 27/A Gülseren-Ankara

D. KARŞI TARAF:

- Göltaş-Göller Bölgesi Çimento San. ve Tic. A.Ş.,
Temsilcileri Av. Serap Yaşar, Av. Hasan Şişman, Av. Cevdet Yavuz
Büyükdere Cad. No:157 Kaynak Apt. K:3 D:11
Zincirlikuyu - İstanbul

30

- Denizli Çimento San. A.Ş.
Temsilcileri Av. İnanç Akalın, Av. Gönenç Gürkaynak,
Av. Hüma Akyıldız, Av. Cansel Baydınç
Çitlenbik Sokak No:12 Yıldız Mah. Beşiktaş - İstanbul

40

E. DOSYA KONUSU : Rekabet Kurulu'nun Göltaş-Göller Bölgesi Çimento San. ve Tic. A.Ş. ve Denizli Çimento San. A.Ş.'nin 4054 sayılı Kanun'u ihlal ettikleri iddiası üzerine aldığı 13.1.2005 tarih, 05-05/42-17 sayılı kararın Danıştay 13. Dairesi'nin 2005/7482 E., 2006/2748 K. ve 2005/7628 E., 2007/1300 K. sayılı kararları ile iptal edilmesi üzerine ilgili dosyanın yeniden değerlendirilmesi.

F. İDDİALARIN ÖZETİ : Çimento üreticisi firmaların hammadde (çimento) pazarındaki hakim durumlarını mamul madde (hazır beton) pazarında arz boykotu, pazar paylaşımı, müşterileri arasında ayrımcılık yapma, sabit fiyat belirleme ve yıkıcı fiyatlama gibi eylemler vasıtasıyla kötüye kullanmaları sonucunda Özgür Çimento ve Beton End. A.Ş.'nin zarar gördüğü iddia edilmektedir.

50 **G. DOSYA EVRELERİ**

- 7.5.2003 tarih, 2021 sayı ve 13.5.2003 tarih, 2124 sayı ile giren şikayet dilekçeleri üzerine hazırlanan 18.6.2003 tarih ve 2003-1-67/BN-03-AÖ sayılı Bilgi Notu, 26.6.2003 tarih, 03-45 sayılı Kurul toplantısında görüşülmüş ve 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun'un 4. maddesinde yasaklanmış olan davranışların gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğinin tespiti amacıyla, aynı Kanun'un 41. maddesi uyarınca, Akdeniz Bölgesi çimento pazarında faaliyet gösteren Batıçim Batı Anadolu Çimento San. A.Ş. (Batıçim), Çimsa Çimento San. ve Tic. A.Ş. (Çimsa), Göltaş-Göller Bölgesi Çimento San. ve Tic. A.Ş. (Göltaş) ve Denizli Çimento San. A.Ş. (Denizli Çimento) hakkında soruşturma açılmasına karar verilmiştir.

- 1.7.2003 tarihinde, Kanun'un 43/2. maddesi uyarınca ilgili teşebbüslere soruşturma açıldığına dair bildirimde bulunularak 30 gün içinde ilk yazılı savunmalarını göndermeleri istenmiştir. Soruşturma kapsamındaki teşebbüslerin ilk yazılı savunmaları yasal süresi içinde Kurum kayıtlarına girmiştir.

- Soruşturma süreci içerisinde Kurum kayıtlarına 30.9.2003 tarih, 4714 sayı ile intikal eden ve Özgür Çimento ve Beton End. A.Ş. (Özgür Çimento) tarafından yapılan başvuruda; Özgür Çimento'nun 10.9.2003 tarihinden itibaren Isparta merkez pazarına torbalı çimento satmaya başlaması üzerine, kendilerinin tek klinker sağlayıcısı olan ve Isparta'da kurulu Göltaş'ın, çimentonun en önemli girdisi olan klinker arzını kısıtlamak ve klinker talebini caydırıcı fiyatlandırma yapmak suretiyle mamul madde olan çimento pazarındaki rekabeti engellemeye çalıştığına tespit edilmesi ve doğması muhtemel ciddi ve telafi olunamayacak zararların önlenmesi amacıyla, önceki taahhütlerine uygun olarak Göltaş'ın Özgür Çimento'ya klinker sağlamaya devam etmesini teminen 4054 sayılı Kanun'un 9/4. maddesi uyarınca geçici tedbir kararı alınması talep edilmiştir. Söz konusu başvuru üzerine yapılan inceleme ve tespitler neticesinde hazırlanan rapor, Rekabet Kurulu'nun 9.10.2003 tarih, 03-66 sayılı toplantısında görüşülmüş ve Göltaş'ın Özgür Çimento'ya uyguladığı ve ekonomik gerekçelerden yoksun olduğu anlaşılan klinker arzı kısıtlamasının ciddi ve telafi olunamayacak zararlar doğuracağı kanaatine varılarak yürütülmekte olan soruşturma sonuçlanıncaya kadar, Göltaş'ın Özgür Çimento'ya, söz konusu ihlalden önceki duruma uygun ve durumu koruyucu nitelikte olmak üzere, günlük 300 ton klinkerin satışının 29 ABD Doları/Ton fiyat ile sağlanması gerektiğine karar verilmiştir.

90 Göltaş, Rekabet Kurulu'nun geçici tedbir kararına karşı Danıştay'a itiraz başvurusunda bulunmuş; söz konusu başvuruya ilişkin olarak 9.3.2004 tarih, 2003/3592 Esas No ile Danıştay 10. Dairesi tarafından yürütmeyi durdurma kararı verilmiştir. Rekabet Kurumu'nun 5.4.2004 tarihinde bu karara karşı Danıştay Dava Daireleri Genel Kurulu'na yaptığı itiraz başvurusu, 1.7.2004 tarihinde reddedilmiştir.

- Rekabet Kurulu'nun 25.12.2003 tarih ve 03-83/1016-M sayılı kararı gereği soruşturmanın süresi 26.12.2003 tarihinden itibaren 6 ay uzatılmıştır.

- 100 - Soruşturma Heyeti'nce tamamlanan 18.6.2004 tarih ve SR/04-11 sayılı Soruşturma Raporu, Kanun'un 45/1. maddesi uyarınca tüm Kurul Üyeleri ile soruşturma kapsamındaki teşebbüslere tebliğ edilmiş ve aynı maddenin ikinci fıkrası gereğince, taraflardan 30 gün içinde yazılı savunmalarının gönderilmesi istenilmiştir. Tarafların savunmaları yasal süresi içinde Kurum kayıtlarına girmiştir.
- 4054 sayılı Kanun'un 4. maddesi kapsamında soruşturma devam ederken, Göltaş ve Denizli Çimento ile ilgili olarak; Antalya bölgesi klinker pazarında birlikte hakim durumda oldukları yönünde kanaat oluşan her iki teşebbüsün bu hakimiyetlerini çimento fabrikası olmayan öğütme tesislerine (Ado Çimento ve Özgür Çimento) mal vermeyi kesmek ve arz boykotu uygulamak suretiyle kötüye kullandıkları yönündeki iddia yeterli bulunduğundan, Rekabet Kurulu'nun 25.12.2003 tarih, 03-83 sayılı toplantısında söz konusu teşebbüsler hakkında 4054 sayılı Kanun'un 6. maddesi kapsamında soruşturma açılmış ve bu soruşturma yürütülmekte olan soruşturma ile birleştirilmiştir.
- 110 - Rekabet Kurulu'nun 14.9.2004 tarih, 04-59/827-M sayılı kararı gereği tarafların yazılı ikinci savunmalarına ilişkin süreleri 15 gün uzatılmıştır.
- 120 - Soruşturma Heyeti'nin hazırladığı Ek Yazılı Görüş, Kanun'un 45/2. maddesi uyarınca 30.9.2004 tarihinde tüm Kurul Üyelerine ve taraflara tebliğ edilmiştir. Tarafların savunmaları yasal süresi içinde Kurum'a intikal etmiştir.
- 9.12.2004 tarih ve 04-78/1140-M sayılı Kurul kararı ile sözlü savunma toplantısının 10.1.2005 tarihinde yapılmasına karar verilmiştir.
- 10.1.2005 tarihinde yapılan sözlü savunma toplantısının ardından Kurul, 11.1.2005 tarihinde, Karar'ın 3. maddesindeki Batı Anadolu Çimento San. A.Ş.'nin söz konusu eyleme katılıp katılmadığı hususunda, 4054 sayılı Kanun'un 51. maddesinde öngörülen karar yeter sayısı oluşmadığından, anılan maddenin ikinci fıkrasında öngörülen yöntem izlenmek üzere dosya konusunun Kurul gündeminde incelemede kalmasına 05-04/22-M sayılı karar vermiş; 13.1.2005 tarihinde yapılan ikinci oylama sonucunda ise 05-05/42-17 sayılı ile nihai kararını vermiştir.
- 130 - Kurul'un nihai kararı, gerekçeli karar daha sonra tebliğ edilmek üzere 25.1.2005 tarihinde taraflara teahhüt edilmiştir.
- 140 - Anılan Kurul kararına karşı açılan iptal davaları neticesinde, Danıştay 13. Dairesi;
- 27.6.2006 tarih ve 2005/7482 E., 2006/2748 K. sayılı (Davacı Göltaş),
  - 13.3.2007 tarih ve 2005/7628 E., 2007/1300 K. sayılı (Davacı Denizli Çimento)

150 kararları ile soruşturma heyeti başkanı olan Kurul üyesinin nihai karar toplantısına katılarak oy kullanmasının hukuka aykırı olduğu gerekçesiyle iptal edilmiştir.

Dosya kapsamındaki diğer iki teşebbüs olan Batıçim ve Çimsa dava açma süresi içinde Danıştay'a başvurmamış oldukları için 05-05/42-17 sayılı Rekabet Kurulu kararının anılan teşebbüslere ilişkin kısmı kesinleşmiştir.

160 Konuya ilişkin hazırlanan 12.9.2007 tarih ve 2003-1-67/BN-07-MK sayılı Bilgi Notu 14.9.2007 tarih, REK.0.05.00.00-110/170 sayılı Başkanlık önergesi ile Rekabet Kurulu'nun 20.9.2007 tarih ve 07-76 sayılı toplantısında görüşülmüş olup, 2005 yılında görev yapan Kurul'un yapısının değişmiş olduğu ve bu çerçevede soruşturmacı üyenin halen Kurul'da görev yapmadığı da dikkate alınarak, önaraştırma ve soruşturmaya ait tüm savunma, ek savunma, sözlü savunma tutanakları, sözlü savunma toplantısının ses kayıtlarının yazılı açılımı, raporlar, Danıştay'ın iptal kararı, tüm dosya münderecatında yer alan bilgi ve belgeler incelenerek karara bağlanmıştır.

H. RAPORTÖRLERİN GÖRÜŞÜ :

İlgili raporda;

170 a) 2003 yılında, Göлтаş ve Denizli Çimento'nun, Antalya Bölgesi'nde, çimento ve hazır beton piyasalarını kontrollerinde tutmak amacıyla, çimento pazarının üst pazarı olan klinker pazarında, uyumlu eylem halinde çimento ve hazır beton pazarında rakip teşebbüs konumundaki öğütme tesislerinin piyasa dışına çıkartılması amacıyla boykot uyguladıkları,

b) Bu nedenle anılan teşebbüslere Kanun'un 4. maddesini ihlal eder nitelikteki söz konusu uyumlu eylem nedeniyle 4054 sayılı Kanun'un 16. maddesinin 2. fıkrası gereğince idari para cezası verilmesi gerektiği,

180 ifade edilmiştir.

İ. İNCELEME VE DEĞERLENDİRME

İ.1. İlgili Pazar

İ.1.1. İlgili Ürün Pazarı

190 Şikayete konu olan eylemlerin gerçekleştirildiği sektör, arz ve talep ikamesi göz önünde bulundurulduğunda, "klinker pazarı" ilgili ürün pazarını oluşturmaktadır.

Klinker, çimento üretim sürecinde bir ara mamüldür. Klinker, çimento üretiminde ikamesi bulunmayan bir üründür. Çimentonun ana girdisi olan klinker, kırılmış kalker, kil ve gerekiyorsa demir cevheri ve/veya kumun öğütülüp toz haline getirildikten sonra, bu malzemenin 1400-1500°C'de döner fırınlarda pişirilmesiyle elde edilmektedir. Çimento ise klinkerin katkı maddeleriyle birlikte öğütülmesi neticesinde elde edilmektedir.

200 Klinker üretimi için, kil ve kalker gibi ana hammaddeler dışında, ayrıca, ham karışımın kimyasal bileşimini düzeltici yönde etkiye sahip katkı maddeleri kullanılmaktadır. Bunlara örnek olarak fırınlanmış pirit, düşük tenörlü demir cevheri, laterit, kuvarslı kum ya da metamorfik kayaların bozulmasıyla oluşan kuvarslı materyaller ve boksitler verilebilir.

Klinkerin öğütülmesi esnasında ise, alçı taşı, yapay ve doğal puzolonik maddeler, yüksek fırın cürufu, silisli ve kalkerli uçucu küller ve silika gibi maddeler, değişik tip çimento üretimlerinde katkı maddesi olarak kullanılmaktadır.

210 İ.1.2. İlgili Coğrafi Pazar

Soruşturmaya konu olan eylemlerin gerçekleştirildiği bölge olması ve diğer bölgelerden farklılıkları nedeniyle, "Antalya-Merkez" ilgili coğrafi pazarı oluşturmaktadır.

220 Antalya bölgesi çeşitli nedenlerle, çimento ve hazır beton fiyatlarının ülke geneline göre düşük olduğu bir pazardır. Antalya çimento pazarındaki düşük fiyatların, bu ilde çimento fabrikası bulunmaması, dolayısıyla bölgeye civardaki pek çok fabrikadan mal getirilmesinden; hazır beton pazarındaki fiyat düşüklüğü¹ ise özellikle Antalya'da faaliyet gösteren bağımsız hazır beton şirketlerinin varlığından kaynaklanmaktadır.

Antalya pazarının önemli diğer özellikleri ise şu şekilde sıralanabilir: Turizm yatırımlarının ve göçe bağlı nüfus artışının yoğun olduğu bir merkez olması dolayısıyla bölge, inşaat yapımı açısından oldukça hareketli bir yapıdadır. Mevsimsel özellikler nedeniyle inşaat sezonu çok uzundur. Bu unsurlar, Antalya'yı klinker, çimento ve hazır beton tüketiminin yoğun olduğu bir bölge haline getirmektedir.

230 İ.1.3. Savunmalar ve Savunmalara İlişkin Değerlendirmeler

Savunmalarda, 4054 sayılı Kanun'un 4. maddesi çerçevesinde açılan ilk soruşturmanın "çimento pazarı"na yönelik olmasına karşın, Kanun'un 6. maddesi çerçevesinde "klinker pazarı"na yönelik ikinci bir soruşturma açılması talebinde bulunularak, ilgili ürün pazarının "klinker pazarı" olarak tanımlandığı bir soruşturmada, söz konusu ürünler arasında bağ bulunduğu ve klinkerin çimentonun hammaddesi olduğundan bahisle, ilgili ürün pazarının keyfi bir şekilde, çimento ve hazır beton pazarlarını da kapsayacak şekilde genişletilmeye çalışıldığı iddia edilmiştir.

240 İlk soruşturmaya ilişkin teşebbüslere yapılan tebligat metninde, "*Antalya Bölgesi'nde çimento pazarında faaliyette bulunan Göltaş-Göller Bölgesi Çimento San. ve Tic. A.Ş., Çimsa Çimento San. ve Tic. A.Ş., Batıçim Batı*

---

¹ Antalya, Türkiye'deki hazır beton fiyatlarının en düşük olduğu bölgelerden birisidir. Antalya'daki hazır beton fiyatları ile genel olarak diğer bölgelerdeki hazır beton fiyatları arasındaki fark oldukça yüksektir.

250 *Anadolu Çimento San. A.Ş. ve Denizli Çimento San. A.Ş.’nin, çimento ve hazır beton piyasalarını kendi kontrollerinde tutmak amacıyla, çimento üretim sürecindeki ara mamul olan klinker ürünü için piyasa unsurlarını ve arz miktarını kontrol ettikleri, arz miktarını piyasa dışında belirledikleri, rakip teşebbüs konumundaki öğütme tesislerinin faaliyetlerinin zorlaştırılması, kısıtlanması veya piyasada faaliyet gösteren teşebbüslerin boykot ya da diğer davranışlarla piyasa dışına çıkartılmasına çalıştıkları” iddiasının ciddi ve yeterli bulunması sebebiyle, 4054 sayılı Kanun’un 40. maddesi uyarınca soruşturma açılmasına karar verildiği ifade edilmektedir.*

260 Söz konusu soruşturma devam ederken, Göлтаş ve Denizli Çimento ile ilgili olarak; Antalya bölgesi klinker pazarında birlikte hakim durumda oldukları yönünde kanaat oluşan her iki teşebbüsün, bu hakimiyetlerini çimento fabrikası olmayan öğütme tesislerine (Ado Çimento ve Özgür Çimento) mal vermeyi kesmek ve arz boykotu uygulamak suretiyle kötüye kullandıkları yönündeki iddia yeterli bulunduğundan, Rekabet Kurulu’nun 25.12.2003 tarih, 03-83 sayılı toplantısında söz konusu teşebbüsler hakkında 4054 sayılı Kanun’un 6. maddesi kapsamında soruşturma açılmasına ve bu soruşturmanın da, yürütülmekte olan soruşturma ile birleştirilmesine karar verilmiştir.

270 Yukarıda yer verilen açıklamalardan görüleceği üzere, her iki soruşturma da çimento pazarında faaliyet gösteren üreticilerin klinker pazarında gerçekleştirdikleri rekabeti engelleyici eylemlere yönelik olarak yürütülmüş olup, ilk soruşturmanın çimento, ikinci soruşturmanın ise klinker pazarına yönelik olduğu iddiası gerçeği yansıtmamaktadır. Antalya klinker pazarının yanı sıra, Antalya hazır beton ve çimento pazarlarının da incelenmesinin nedeni; söz konusu pazarlar arasındaki ilişkinin, Antalya pazarındaki rekabetçi yapı ve soruşturma konusu eylemlerin açıklanması açısından zaruri olmasıdır. Hazır beton ve çimento pazarlarına ilişkin bilgilere yer verilmesi, ilgili ürün pazarının üç pazarı da kapsayacak şekilde genişletildiği anlamına gelmemektedir. Soruşturma Raporu’nda çimento ve hazır beton pazarlarında da faaliyet gösteren tarafların, rakipleriyle uyumlu eylem halinde bu pazarlardaki rakibi konumunda olan öğütme tesislerini pazar dışına çıkarmak amacıyla klinker vermeyi reddetmesinin Kanun’un 4. maddesi kapsamında ihlal olduğuna yer verilmiştir.

280 Savunmalarda ayrıca her iki soruşturma kararı tebligatında ilgili coğrafi pazar “Antalya Bölgesi” olarak nitelenmekte iken; Soruşturma Raporu’nda ilgili coğrafi pazarın Antalya Bölgesi’nden daha dar bir şekilde “Antalya-Merkez” olarak tanımlanmış olduğu ve dolayısıyla, Soruşturma Heyeti tarafından ilgili coğrafi pazarın haksız bir şekilde daraltıldığı, Soruşturma Raporu’nda yer verilen “Bu raporda Antalya ya da Antalya bölgesi olarak, Antalya ili Merkez ilçesi kastedilmektedir.” denilerek iki ifadenin birbirinin yerine kullanılabileceğine ilişkin açıklamanın soruşturma kararı tebligatlarında yer verilmesi gerektiği ifade edilmektedir.

290 Soruşturma tebligatı ve Soruşturma Raporu’nda kullanılan ifadeler farklı pazarlara işaret etmemektedir. Antalya bölgesi olarak nitelendirilen bölgenin, Antalya-Merkez ilçesini ifade ettiği açıklamasına Soruşturma Raporunda da

yer verilmiştir. Ayrıca, bölgede klinker alıcısı konumunda sadece Ado Çimento ve Özgür Çimento'nun olması nedeniyle, Antalya-Merkez veya Antalya ilinin tamamı arasında bir fark bulunmamaktadır.

300 Savunmalarda Göлтаş tarafından Antalya-Merkez'den daha geniş bir alana yayılmış bölgelere sürekli ve düzenli satış yapılıyor olmasının yanı sıra; 1999, 2000 ve 2001 yıllarında Karadeniz Ereğlisi'nde bulunan Erdem Ereğli San. ve Tic. A.Ş.'ye dahi klinker satılmış olmasının, ilgili coğrafi pazar tanımının ne kadar genişleyebileceğini ortaya koyduğu iddiası dile getirilmektedir.

Bir teşebbüsün faaliyet gösterdiği bölgelerin tamamının ilgili coğrafi pazar tanımı içinde yer alması gerektiği iddiası yersiz olup; ilgili coğrafi pazar, söz konusu olayın nitelikleri ve pazar yapısı dikkate alınarak belirlenmiştir.

310 1997/1 sayılı Tebliğ'in 4. maddesinde "...ülkenin önemli bir bölümünden oluşan coğrafi pazar, teşebbüslerin, mal ve hizmetlerinin arz ve talebi konusunda faaliyet gösterdikleri, rekabet koşullarının yeterli derecede homojen ve özellikle rekabet koşulları komşu bölgelerden hissedilir derecede farklı olduğu için bu bölgelerden kolayca ayrılabilen bölgelerdir. Coğrafi pazar değerlendirmesi yapılırken, özellikle ilgili mal ve hizmetlerin özellikleri ile tüketici tercihleri bakımından giriş engellerinin, ilgili bölge ile komşu bölgeler arasında teşebbüslerin pazar payları veya mal ve hizmetlerin fiyatları bakımından hissedilir bir farklılığın varlığı gibi unsurlar dikkate alınır." düzenlemesine yer verilmektedir. Bu düzenlemeden de görüleceği üzere, ilgili coğrafi pazarın tespitinde teşebbüsün dile getirdiği hususlar dışında birçok unsur dikkate alınmakta olup; Antalya bölgesi bu hususlar açısından malın 320 satışının yapıldığı diğer bölgelerden önemli ölçüde farklılık göstermektedir. Başka bir deyişle, ilgili coğrafi pazar, söz konusu olayın nitelikleri ve pazar yapısı dikkate alınarak belirlenmiştir.

İ.2. Pazar Hakkında Bilgi

330 Soruşturma, "klinker" pazarına yönelik olarak açılmış olsa da, klinkerin çimento ve hazır beton ürünleriyle çok yakın bağının olması nedeniyle, söz konusu pazarlarda gerçekleşen olaylar birbirini oldukça etkilemektedir. Bu nedenle, klinkerle birlikte çimento ve hazır beton pazarlarının özelliklerinin de incelenmesi gerekmektedir.

340 Çimento üretimi iki sınıfa ayrılacak tesislerde gerçekleştirilir. Bunlardan ilki, yüksek yatırım maliyeti gerektiren ve pazara giriş engellerinin göreceli yüksek olduğu "çimento fabrikaları"dır. Bu tesislerde hem klinker üretimi, hem de bu klinkerin öğütülmesiyle çimento üretimi gerçekleştirilir. Ülkemizdeki tesislerin çoğunluğu bu yapıdadır. Diğer yapıda ise, göreceli düşük yatırım gerektiren ve sadece klinker öğütme işi yapılabilen "öğütme tesisleri" bulunmaktadır. Öğütme tesisleri, üretim süreçlerinin ana girdisi olan klinkeri, bölgelerindeki çimento fabrikalarından temin etmektedir. Bu itibarla bakıldığında klinker, bir alt pazarda yer alan çimento gibi yoğun bir biçimde ticarete konu bir ürün

değildir. Yurt içinde sadece öğütme tesisleri tarafından talep edilmekte², ayrıca ihracata da konu olabilmektedir.

350 Hazır beton ise, son yıllarda özellikle deprem riski altında bulunan bölgelerde ve büyük şehirlerde kullanımı zorunlu hale gelen ve bu nedenle tüketimi gittikçe artan bir yapı malzemesidir. Çimentonun³, su, agrega ve çakıl gibi bazı maddelerle karıştırılması neticesinde elde edilen hazır betonun, üretiminden itibaren yaklaşık 2 saat içerisinde kullanım zorunluluğu bulunduğundan, çimentoya göre çok daha kısa mesafeli coğrafi pazarlara hitap etmektedir.

Çimento, dökme ve torba çimento şeklinde pazarlanabilmektedir. Üretim süreçleri, paketleme hariç, aynı olsa da (arz ikamesinin çok yüksek olması durumu), kullanım özellikleri ve taşınabilme olanakları farklı olan bu iki tür çimento, rekabetçi özellikleri birbirinden farklı pazarlarda tüketilmektedir.

360 Bu bağlamda daha ağır basan, talep yanlı pazar özellikleri açısından bakıldığında şu tabloyla karşılaşılmaktadır: Dökme çimento bazı istisnalar hariç sadece hazır beton santralleri tarafından kullanılmaktadır. Nakliyesi özel kamyonlarla yapılmakta ve genellikle büyük hacimlerle satılmaktadır. Dökme çimento pazarında, üretici – tüketici sayısı açısından bir denge bulunmakla birlikte, alıcı gücünden söz etmek olanaksızdır. Bunun ana nedeni hazır beton üreticisi şirketlerin, dökme çimentonun nakliyesinden kaynaklanan maliyetler nedeniyle, bölgelerindeki hammadde sağlayıcısı çimento üreticilerine bağımlı olmasından kaynaklanmaktadır. Öte yandan, çimento üreticileri dökme çimento satışı konusunda hazır beton üreticilerine bağımlı değildir. Çimentoyu paketleyerek piyasaya arz etmek ya da kendi hazır beton tesislerinde kullanmak imkanına da sahiptirler. Ayrıca çimento üreticisi şirketler, hazır beton üreticisi şirketlere göre pek çok bakımdan daha büyük olanaklara (370 üretim olanakları, finansman kaynakları, vs.) sahiptir. Diğer taraftan, çimento üreticilerinin aynı zamanda hazır beton pazarında da faaliyet gösteriyor olması, hazır betoncuların bu pazarda, ana girdi dökme çimento pazarını kontrol eden çimento şirketleriyle rekabet etmekte zorluklarla karşılaşmasına yol açmaktadır. Bu durum, ileride değinileceği üzere, klinker-çimento-hazır beton üretim zinciri ve bu üretim zincirinde yer alan oyuncular bakımından, özellikle Antalya bölgesinde⁴ bazı önemli sonuçlar yaratmaktadır. Dökme çimentodan farklı olarak, özel bir nakliye aracı gerektirmemesinden dolayı, çift yönlü nakliye gibi olanaklar nedeniyle, daha fazla sayıda fabrikanın torbalı çimentosunu pazarda bulmak mümkündür. Buna karşılık, tüketim daha küçük tonajlarla ve çok sayıda alıcı tarafından gerçekleştirilmektedir. (380)

Bu kapsamda, Antalya pazarındaki rekabetçi yapının özellikleri ve söz konusu soruşturmanın seyrine etkisinin değerlendirilmesi için, pazar klinker, dökme çimento ve hazır beton pazarları bağlamında ayrı ayrı incelenmiştir.

² Çimento fabrikaları da, kendi üretim süreçlerinde sorunlar yaşanması durumunda çok nadir de olsa diğer çimento fabrikalarından geçici olarak klinker alımı gerçekleştirebilmektedir.

³ Hazır beton üretiminde esas olarak dökme çimento kullanılmaktadır. Dökme çimento, özel yapım silolu kamyonlarla hazır beton santrallerine taşınmakta ve üretim sürecine dahil olmaktadır.

⁴ Antalya ya da Antalya bölgesi olarak, Antalya ili Merkez ilçesi kastedilmektedir.

I.2.1. Hazır Beton Pazarı

Antalya'da 7 farklı hazır beton üreticisi faaliyet göstermektedir. Bu şirketler:

- 390
1. Göлтаş Beton
  2. Çimsa Beton
  3. Çallıoğlu Beton
  4. Kadıahmetoğulları Beton
  5. Divarcılar Beton
  6. Özgür Beton
  7. Ado Beton⁵'dur.

400

İnceleme konusu açısından bu üreticiler arasında üçlü bir ayrıma gidilmesi yararlı olacaktır. Göлтаş Beton ve Çimsa Beton'un yer aldığı ilk grupta, hazır beton pazarında faaliyet göstermekle birlikte çimento ve klinker üretimi de yapan üreticiler yer almaktadır. Göлтаş, Antalya'ya 130 km. uzaklıkta Isparta yakınlarında kurulu fabrikasında klinker ve çimento üretimi gerçekleştirmektedir. Çimsa'nın fabrikası ise Mersin yakınlarında bulunmaktadır⁶.

410

İkinci grupta ise; Ado ve Özgür Beton (Ado Çimento ve Özgür Çimento) bulunmaktadır. Bu üreticilerin hem çimento öğütme, hem de hazır beton tesisleri bulunmaktadır. Bir önceki grup şirketlere göre geriye doğru bir adım daha az dikey entegre olmuş yapıdadırlar. Bu bağlamda söz konusu şirketler, çimento (dökme ve torbalı) ve hazır beton pazarlarının ikisinde de faaliyet göstermektedir.

Son grupta ise, Çallıoğlu, Divarcılar ve Kadıahmetoğulları Beton bulunmaktadır. Bu firmalar, "bağımsız hazır betoncu" olarak nitelendirilen ve klinker-çimento-hazır beton dikey zinciri içerisinde, sadece hazır beton pazarında faaliyeti bulunan üreticilerdir. Bu itibarla, dökme çimento alımı için bölgelerindeki fabrikalara bağımlı durumdadırlar.

420

Antalya hazır beton pazarında, yıllar itibarıyla satışlar ve pazar payları aşağıdaki şekilde gerçekleşmiştir:

---

⁵ Ado Çimento San. Tic. A.Ş.

⁶ Çimsa tarafından, 1996 yılında Antalya Limanı'nda 500,000 ton/yıl kapasiteli bir depolama ve paketleme tesisi satın alınmıştır. 2003 yılı Mart ayında söz konusu tesis Denizli Çimento'ya kiralanmıştır. Bu tarihten itibaren Çimsa'nın Antalya çimento pazarındaki faaliyetleri çok düşük seviyelere gerilemiştir. Kendi hazır beton tesisleri için gerekli dökme çimento ise büyük oranda Denizli Çimento'dan temin edilmeye başlanmıştır.

Tablo 1- Antalya Bölgesi Hazır Beton Satışları (m3)

	2000	2001	2002	2003 ⁷	Toplam
Göлтаş	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)
Çimsa	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)
Ado	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)
Özgür	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)
Divarcılar	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)
Çallıoğlu	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)
Kadıahmetoğulları	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)
Toplam	980.212	940.007	1.319.016	1.213.297	4.452.532

430

Tablo 2- Antalya Bölgesi Hazır Beton Pazar Payları (%)

	2000	2001	2002	2003
Göлтаş	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)
Çimsa	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)
Ado	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)
Özgür	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)
Divarcılar	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)
Çallıoğlu	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)
Kadıahmetoğulları	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)
Toplam	100	100	100	100

1.2.2. Çimento Pazarı

Antalya bölgesinde, bir kısmı düşük miktarda ve süreklilik arz etmeyen nitelikte de olsa, dökme ve torbalı olarak 8 farklı çimento üreticisinin ürünleri satılmaktadır. Bu üreticiler:

1. Göлтаş Çimento
2. Denizli Çimento
- 440 3. Batisöke Çimento
4. Çimsa
5. Konya Çimento
6. Adana Çimento
7. Ado Çimento
8. Özgür Çimento'dur.

Öğütme tesisleri, çimento fabrikalarından klinker alarak çimento/hazır beton üretimini gerçekleştirebildikleri gibi, çimento üretmedikleri zamanlarda hazır beton üretimleri için çimento fabrikalarından dökme çimento da alabilmektedir. Bu durum ve torbalı çimentonun taşıma olanaklarının dökme çimentodan

450

⁷ 2003 yılı ilk 9 aylık.

daha fazla olması nedeniyle, değerlendirme yapılırken sadece dökme çimento pazarı dikkate alınmıştır. Bu bağlamda, Antalya Bölgesi dökme çimento pazarındaki oyuncular ve bu oyuncuların satış hacimlerine göre büyüklükleri aşağıdaki gibidir:

Tablo 3- Antalya Bölgesi Dökme Çimento Satışları (Ton)

	2000	2001	2002	2003	Toplam
Denizli	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)
Göлтаş	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)
Çimsa	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)
Batı Grubu	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)
Özgür Çimento	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)
Ado Çimento	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)
Toplam	276.375	301.306	441.277	658.182	1.677.140

Tablo 4- Antalya Bölgesi Dökme Çimento Pazar Payları (%)

	2000	2001	2002	2003
Denizli	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)
Göлтаş	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)
Çimsa	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)
Batı Grubu	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)
Özgür Çimento	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)
Ado Çimento	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)
Toplam	100	100	100	100

460 I.2.3. Klinker Pazarı

Klinker, çimento üretim sürecinde kullanılan bir ara mamüldür. Dolayısıyla, klinker sadece öğütme tesisleri tarafından tüketilmektedir. Bu nedenle, bölgede faaliyet gösteren Ado Çimento ve Özgür Çimento yegane iki klinker alıcısıdır. Ado Çimento, 2000-2002 yılları arasında ihtiyacı olan klinkerin tamamına yakını Göltaş ve Denizli Çimento'dan⁸ temin etmiştir. Ado Çimento 2003 yılında, ihtiyacının tamamına karşılık gelen toplam (.....) ton klinker ithalatı gerçekleştirmiştir. Uzun yıllar boyunca sadece yurt içinden (Göltaş ve Denizli Çimento) klinker temin edilirken, 2003 yılı başından itibaren tamamen ithalata yönelmesinin altında yatan neden, Ado Çimento tarafından, *"her iki fabrikanın da mal vermemesinden dolayı ithalata mecbur kalınması"* şeklinde ifade edilmektedir.

Özgür Çimento ise, klinkeri ağırlıklı olarak Göltaş'tan sağlamaktadır. Ancak, 2003 yılında başlayan ve esas itibarıyla bu soruşturmanın konusunu teşkil eden olaylar nedeniyle, ithalat yoluyla mal temini de denenmiştir. Antalya

⁸ Bu dönemde Ado Çimento ile Denizli Çimento arasında fason üretim anlaşması mevcuttur.

klinker pazarındaki sağlayıcıların satış miktarları ve pazar payları şu şekildedir:

480

Tablo 5- Antalya Bölgesi Klinker Satışları (Ton)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	Toplam
Denizli	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)
Göлтаş	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)
İthalat	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)
Toplam	57.829	146.090	229.799	244.455	155.951	289.582	1.123.711

Tablo 6- Antalya Bölgesi Klinker Pazar Payları (%)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Denizli	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)
Göлтаş	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)
İthalat	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)
Toplam	100	100	100	100	100	100

I.2.4. Klinker - Dökme Çimento - Hazır Beton İlişkisi

490

Hazır beton üreticileri dökme çimentoya, öğütme tesisleri ise klinkere muhtaçtır. Bu nedenle, söz konusu ürünlerin sağlayıcı-alıcı ilişkisindeki güç dengesi, her durumda sağlayıcıdan yanadır. Bu bağımlılığın esas olarak iki nedeni vardır. Bunlar, söz konusu girdilerin ikamesinin olmaması ve bu ürünlerin nakliye koşullarından dolayı ekonomik olarak sadece bölgedeki üreticilerden temin edilmesi zorunluluğudur. Bu özellikler, bölgede faaliyet gösteren öğütme tesisleriyle (Ado Çimento ve Özgür Çimento), bağımsız hazır beton üreticileri (Divarcılar, Çallıoğlu ve Kadıahmetoğulları Beton) üzerinde⁹, ilgili ürünler bakımından bölgeye hitap eden çimento fabrikalarının baskın olması durumunu gündeme getirmektedir.

500

Antalya klinker pazarında 2000-2002 yılları arasında, Denizli Çimento ve Göлтаş'ın pazar payları toplamı yıllar itibarıyla sırasıyla % (...) % (...) ve % (...) olarak gerçekleşmiştir. Bu oranlar, söz konusu dönemde ilgili pazar olarak belirlenen Antalya bölgesi klinker pazarını, Denizli Çimento ve Göлтаş'ın çok büyük oranda kontrol ettiğini göstermektedir.

Dökme çimento pazarında ise, Göлтаş'ın bariz bir üstünlüğü bulunmaktadır. Özgür ve Ado Çimento'nun % (...)’ler civarında seyreden pazar payları, söz konusu soruşturma açısından dikkate alınmayacak ölçüdedir. Çünkü, bu teşebbüslerin dökme çimento üretimlerinin çok büyük bir kısmı, kendi hazır beton tesislerinde kullanılmaktadır. Ayrıca, bu teşebbüsler dökme çimento

⁹ Ado ve Özgür Çimento'nun; hazır beton santrallerinin dökme çimento ihtiyaçları kendi öğütme tesislerinden karşılandığı için, hazır beton üretimi bağlamında çimento fabrikalarına, klinker temini bakımından dolaylı bir bağımlılıkları bulunmaktadır.

510 üretimi için klinker temini bakımından Göltaş ve Denizli Çimento'ya bağımlı durumdadır. Dolayısıyla, burada dikkat edilmesi gereken nokta, hammadde kaynaklarının kontrolü ve bunun alt pazarlarda bir baskı aracı olarak kullanılması hususudur.

1.2.5. İthalatın Durumu

520 Klinker ve çimento ithalatı yapacak firmaların karşı karşıya kaldığı ilk sorun, ithalatın finansmanına ilişkindir. Kabul kredili, vadeli akreditif ve mal mukabili ödeme şekillerine göre yapılan ithalat, %3 oranında “Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu” kesintisine tabi olup; bu durum firmaları, vade farkının yanı sıra yapılan ithalat bedeli üzerinden %3 oranında ekstra bir maliyete katlanmak durumunda bırakmaktadır. Deniz taşımacılığı yoluyla yapılan ithalatın ekonomik olabilmesi için, ithalatın yüksek tonajlarda yapılması gerekmektedir. Yüklü miktarlarda yapılan ithalatın bedelinin peşin olarak ödenmesi ise, mali açıdan büyük güçlük teşkil ettiğinden, ithalat cazip görülmemektedir.

530 Klinker ve çimento ithalatında karşılaşılan bir diğer sorun ise, nakliyeye uygun geminin temininde yaşanan sıkıntılardır. Türkiye menşeli gemiler genellikle tonaj ve benzeri nitelikler açısından Avrupa Birliği standartlarında olmadığından, nakliyeyi yabancı menşeli gemiler vasıtasıyla gerçekleştirme zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Dökme çimento ve klinker ithalatı için en uygun olan gemiler, “self-discharging” olarak nitelendirilen, ürünü kendi pompasıyla doğrudan kamyonu boşaltan gemilerdir. Ancak, çok pahalı olan bu gemilerden, Türk armatörlerde bulunmadığı gibi, bu gemiler vasıtasıyla sadece çok kısa mesafeler arası nakliye yapılmaktadır. Bunun dışında buğday, demir gibi kuru yük taşımacılığında kullanılan gemiler, çimento ve klinker taşımacılığı için de kullanılabilir. Ancak, bu tür gemilerle yapılan ithalatta, limanda yükün boşaltılabilmesi oldukça pahalıya mal olmakta, çevre sorunları yaratmaktadır.

540 Yukarıda belirtilen unsurlara ilaveten, ülkemiz çevresindeki yoğun ticaret ağı göz önüne alındığında, istenilen anda ithalata uygun bir gemi temin etmek oldukça güçtür. Bunun yanı sıra, ithalatın yapılacağı ülkenin limanında ya da ülkemiz limanlarında çeşitli sebeplerle (limanın yoğunluğu, liman işçilerinin boykotu, vb.) veya hava koşulları nedeniyle meydana gelebilen beklemeler, kayıplar ithalatın cazibesini azaltmaktadır.

550 Çimento ürününün önemli bir özelliği, 2003/1 sayılı “Dış Ticarete Standardizasyon Tebliği” kapsamında “İthalatta Uygunluk Değerlendirmesine Tabi Ürünler” arasında yer almasıdır. İlgili Tebliğ uyarınca; ithalatçı veya temsilcisi, ithal ettiği çimentonun, o çimento türünün standardına uygunluğunun değerlendirilmesi için Türk Standartları Enstitüsü'ne (TSE) başvurmak mecburiyetindedir. TSE tarafından, ithal edilen üründen numune alınması suretiyle yapılan uygunluk değerlendirmesinin olumlu sonuçlanması halinde ithalatçıya, gümrüklere ibraz edilmek üzere, “Uygunluk Belgesi” verilerek malın gümrükten çıkışı yapılabilir. Bu işleme ilişkin temel sorun, 28

560 günlük değerlendirme süresi¹⁰ boyunca ithal edilen çimentonun limanda bekletilmesi sebebiyle, limanın stok kapasitesinin büyük önem taşımasıdır. Limanın stok kapasitesinin yetersiz olduğu hallerde, ithalatçı kendisi bir depo kurma yoluna gidebilir. Bununla birlikte, çimentonun çok büyük miktarlarda ithal edilmesi nedeniyle, stok kapasitesi oldukça yüksek bir depo yatırımına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu yöntem de oldukça maliyetli olduğundan, firmalar tarafından tercih edilmemektedir. Limandaki stok probleminin aşıldığı hallerde dahi, torba çimentonun üst üste depoda beklemesi, çimentonun sertleşerek kalitesinde ciddi düşümlere sebep olmaktadır.

570 TSE tarafından yapılan uygunluk değerlendirmesi sebebiyle, ithal çimentonun limanda beklemesinden kaynaklanabilecek sıkıntıları aşmanın iki yolu bulunmaktadır: Bunlardan ilki, ithalat anlaşması yapılan firma için TSE markası almaktır. Bu yolla, TSE uzmanlarının ithalat yapılacak firmanın ürünlerini yerinde incelemeleri sağlanmaktadır. TSE uzmanlarının değerlendirmesinin sonunda, ithal edilecek ürünün standardı uygun bulunursa, üretici firmaya 1 senelik TSE markası kullanma hakkı verilip, ürünün gümrükten ayrıca bir değerlendirmeye tabi tutulmaksızın geçişi sağlanır. Bu uygulamaya dair en büyük zorluk, yaklaşık \$ 25,000 gibi yüklü bir maliyeti olmasıdır.

580 İthal edilecek çimentonun uygunluk değerlendirmesinden muaf tutulmasının diğer yolu ise; CE işaretli çimento ithalatı yapılmasıdır. CE, bir çeşit Avrupa Birliği standardı olup, bu işarete sahip ürünlerin güvenilirliğini ortaya koymaktadır. 2003/1 sayılı "Dış Ticarete Standardizasyon Tebliği"nin 6. maddesi uyarınca; bu işarete sahip ürünler için, uygunluk beyanı ve ürüne ilişkin teknik dosyanın, ithalattan önce TSE'ye tevdi edilmesi halinde, Uygunluk Belgesi yerine geçen ve ilgili gümrük idaresine ibraz edilmek üzere en çok içinde bulunulan yılın sonuna kadar geçerli olan ve söz konusu ürünlerin uygunluk değerlendirmesinden muaf olarak ithal edilebileceğine ilişkin bir yazı verilir.

590 Klinker ithalatında ise, kritik faktör nihai ürün olan çimentonun standarda uygun olup olmamasıdır. Standarda uygun olmayan klinkerde iyileştirme yapılarak standarda uygun çimento üretilebilmektedir. Bu nedenle, son 3 yıldır, standarda uygun nihai ürün üretiminde kullanılan klinker için standarda uygunluk aranmadığı, şirketlere 1 yıl geçerli olan muafiyet belgesi verilerek bu durumun sağlandığı, TSE tarafından ifade edilmiştir.

600 İthalatta karşılaşılan diğer bir risk ise, ithalatın yabancı para cinsi ile yapılıyor olması nedeniyle yaşanabilecek olan kur riskidir. TL'nin yabancı para birimleri karşısında değer kaybetmesi, ithalatın daha pahalı hale gelmesine neden olacaktır. Özellikle, TL'de öngörülemez bir şekilde yaşanan değer kayıpları, ithalatla mal temininin önündeki en büyük sorunlardan birisidir. Ancak, ülke olarak dalgalı kur rejimini benimsemiş olmamız, kurların her iki yönde de hareketini olası kılmaktadır. Bu durumda son dönemlerde yaşadığımız gibi, TL'nin değer kazanması ile ithalat cazip duruma da gelebilmektedir. Ado

¹⁰ Bu süre laboratuvaradaki değerlendirme süresini ifade etmektedir. Alındığı takdirde "Uygunluk Belgesi"nin gümrüklere ulaştırılması daha uzun sürmektedir.

Çimento'nun 2003 yılında ihtiyacı olan klinkeri ithal edebilmesine izin veren unsurlardan birisi de budur. Ancak yine de, sadece kur riski bağlamında bile, ithalatın süreklilik arz edecek bir kaynak olarak görülmemesi gerekir.

610 Bu koşullar altında, çimento ve klinker ithalatının taşıdığı riskler, zorluklar ve maliyet dezavantajları sebebiyle, firmalar açısından cazip olmadığı; bu nedenle, en azından kısa vade için veya uzun süreli olarak¹¹ çimento ve klinker ithalatının yurt içi kaynaklardan temine birebir ikame olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

İ.3. Yapılan Tespitler ve Hukuki Değerlendirme

620 Söz konusu soruşturma, Göлтаş, Denizli Çimento, Batı Grubu ve Çimsa'nın 4054 sayılı Kanun'un 4. maddesini ihlal edip etmediklerinin tespiti amacıyla açılmış; daha sonrasında ise süreç, Göлтаş ve Denizli Çimento için Kanun'un 6. maddesini de kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Ancak, 6. madde kapsamında bir ihlal tespit edilemediğinden, soruşturma süreci 4. madde kapsamında yürütülmüştür.

630 Söz konusu 4 teşebbüsten Göлтаş ve Denizli Çimento, Antalya Bölgesi'ne fiili olarak klinker satışı yapmaktadır. 2003 yılıyla birlikte Denizli Çimento Ado Çimento'ya mal vermeyi kesmiş; Göлтаş ise Mayıs 2003'de, bu soruşturmanın konusunu oluşturacak şekilde, Özgür Çimento'ya süregelen klinker sevkiyatında kısıtlamaya gitmiş ve Eylül 2003'te, Rekabet Kurulu'nun "geçici tedbir kararı" almasını gerektirecek biçimde sevkiyatı tamamıyla durdurma noktasına getirmiştir. Bu kapsamda, yukarıda özetlenen sürece ve ulaşılan sonuca ilişkin değerlendirmeler aşağıdadır.

İ.3.1. Olayların Gelişimi ve Değerlendirme

1997 – 2002 döneminde Göлтаş ve Denizli Çimento'nun Antalya klinker pazardaki payları toplamı, 2000 yılı hariç her yıl % (...) olarak gerçekleşmiştir. 2000 yılında, söz konusu dönem toplamının % (...) 'ine karşılık gelen (.....) tonluk klinker ithalatı yapılmıştır.

640 Öte yandan Özgür Çimento ve Ado Çimento'nun klinker alışlarının son dört yıllık dağılımına bakıldığında aşağıdaki tabloyla karşılaşılmaktadır.

Tablo 7- Özgür Çimento Klinker Alışları (Ton)

	2000	2001	2002	2003	Toplam
Göлтаş	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)
İthalat	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)
Toplam	48.870	33.803	68.085	95.149	245.907

Tablo 8- Özgür Çimento Klinker Alışlarının Dağılımı (%)

	2000	2001	2002	2003
Göлтаş	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)
İthalat	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)

Tablo 9- Ado Çimento Klinker Alışları (Ton)

	2000	2001	2002	2003	Toplam
Denizli	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)
Göлтаş	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)
İthalat	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)
Toplam	169.296	122.183	229.416	175.541	696.436

Tablo 10- Ado Çimento Klinker Alışlarının Dağılımı (%)

	2000	2001	2002	2003
Denizli	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)
Göлтаş	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)
İthalat	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)

650

2003 yılına kadar, klinker pazarına ilişkin kurulan bu sistemde pek de bir aksama yaşanmamıştır. Ancak 2003 yılında, önce Ado Çimento yurt içi temini tamamen keserek ithalata yönelmiştir. Böylece şirket, 2003 yılındaki tüm klinker ihtiyacını ithalat yoluyla temin etmiştir. 2000-2002 arasında neredeyse hiç klinker ithal etmeden tüm gereksinimini Denizli Çimento ve Göлтаş'tan sağlayan Ado Çimento'nun tamamıyla ithalata yönelmesi dikkate değer bir husustur. Bu durumun nedeni Ado Çimento tarafından, "söz konusu iki sağlayıcının klinker vermemesinden kaynaklanan zorunluluk" şeklinde ifade edilmiştir.

660

Ado Çimento yetkilisi tarafından pazara ilişkin olarak Kurumumuza verilen bilgide; "...Bildığınız üzere fabrikamız 2003 yılında tamamen ithalat yapmak zorunda kalmıştı. 2004 yılı için çevre fabrikalardan klinker talebinde bulunmuştuk. Veremeyeceklerine dair birbirine benzer cevaplar gelmiştir..." ifadeleri yer almaktadır.

670

Ado Çimento'nun yurt içi klinker alış ve ithalat bilgilerinden ve şirket yetkililerinin yukarıda yer verilen ifadelerinden, 2003 yılı başından itibaren Denizli Çimento'nun da, Göлтаş'ın da, uzun yıllar çalıştıkları Ado Çimento'ya klinker vermeyi kestikleri anlaşılmaktadır¹².

¹¹ Örneğin bir çimento öğütme tesisinin, ihtiyacı olan klinkeri sadece ithalat yoluyla temin etmek üzere kurulması durumu.

¹² Ado Çimento'nun 2005 yılında faaliyete geçmesi beklenen çimento fabrikası tamamlandığında, kendi klinkerini üretebileceğinden, Ado Çimento için klinker ithalatı geçici bir durumdur. Bu nedenle de yurt içinden klinker temininde Özgür Çimento gibi ısrarcı olmamıştır.

Özgür Çimento da, 2003 yılında benzer bir durumla karşılaşmıştır. Yukarıdaki tablodan da görüleceği üzere, şirketin ilgili döneme ilişkin yurt içi klinker alışlarının tamamı Göltaş'tan gerçekleştirilmiştir.

680 Göltaş, Özgür Çimento'nun ihtiyacı olan günlük 300 ton olan klinker sevkiyat miktarını, 6.5.2003 tarihinden itibaren günlük 100 tona indirmiştir. Özgür Çimento tarafından 7.5.2003 tarihinde, bu durumun düzeltilmesini talep eden bir faks gönderilmiş; ancak cevap alınamamıştır. Haziran ayında ise Göltaş, klinker fiyatını 26,68 USD'dan 29 USD'a yükseltmiştir.

Bu süreçte, Özgür Çimento ilk olarak 16.4.2003 tarihinde ve 21.7.2003 tarihinde Göltaş, Çimsa, Denizli Çimento ve Batı Grubu'na (Batisöke) ve 29.12.2003 tarihinde Çimsa, Denizli Çimento ve Batı Grubu'na (Batisöke) gönderdiği yazılarla aylık (.....) ton klinker ve (.....) ton PÇ 42,5 dökme çimento talebinde bulunmuştur. Bu taleplere söz konusu teşebbüslerin verdiği yanıtlar ve bu teşebbüslerin söz konusu dönemlerde talepleri karşılayabilecek durumda olup olmadıklarına ilişkin değerlendirmelere aşağıda yer verilmiştir.

690 **I.3.1.1. Göltaş**

6.5.2003 tarihinde klinker alımında sorun yaşanması üzerine bu tarihten itibaren Özgür Çimento, faaliyetini devam ettirmek için Göltaş'tan dökme çimento alımına başlamış ve bu alışlarını Göltaş Antalya bayisi Delta İnşaat A.Ş. kanalıyla gerçekleştirmiştir. Ancak, pazardaki PÇ 42,5 dökme çimentonun ton fiyatı 60 milyon TL iken, Özgür Çimento için bu fiyat 65 milyon TL/ton seviyesine yükseltilmiştir.

700 7.5.2003 tarihli faksa cevap gelmemesi üzerine, Özgür Çimento'dan 21.7.2003 tarihinde Göltaş'a gönderilen, dökme çimento alışında yaşanan sıkıntıları anlatan faksa cevaben, 31.7.2003 günü Göltaş Yönetim Kurulu Başkanı tarafından Özgür Çimento'ya faks gönderilmiş ve Özgür Çimento'ya yapılan klinker satışlarındaki aksamanın nedeni olarak, Göltaş tarafından Haziran ayı içinde yapılması planlanan klinker ihracatı sürecinde mamul darboğazı yaşanması hususu gösterilmiştir.

710 Ancak, Göltaş'ta yapılan yerinde incelemede alınan, aylık hedef ve satış miktarlarını gösteren çizelgede; 10 Haziran'da başlayan sevkiyatlara, ay içerisinde toplam (.....) ton civarında klinker ihraç ettiği anlaşılmıştır. Göltaş'ın Haziran ayı başı toplam klinker stokunun (.....) ton ve Haziran ayı sonu stokunun (.....) ton seviyesinde olduğu, fabrikanın günlük klinker üretim kapasitesinin ise (.....) ton olduğu dikkate alındığında, günlük 300 ton gibi bir taahhüdün yerine getirilmesinde sıkıntı yaşanması olası görünmemektedir.

Aynı faks metninde ayrıca; 2003 yılı içinde Özgür Çimento tarafından Göltaş'a ulaşan herhangi bir dökme çimento talebinin bulunmadığı öne sürülmektedir.

720 Göltaş tarafından 31.7.2003 tarihinde gönderilen faks metninin devamında, Özgür Çimento ile Göltaş arasında akdedilen bir satış sözleşmesinden söz edilmekte ve bu sözleşmenin "D" maddesi esaslarında Özgür Çimento'ya 29

730 \$/ton fiyattan günlük 300 ton klinker verilebileceği belirtilmektedir¹³. 1 Ekim 2003 günü Göltaş'ta yapılan yerinde incelemede söz konusu sözleşme şifahen istenmiş, ancak Göltaş Genel Müdürü tarafından böyle bir sözleşmenin bulunmadığı yine şifahen ifade edilmiştir. 3.10.2003 tarihli yazı ile Göltaş'tan istenen söz konusu sözleşme, Kuruma gönderilmiştir. Göltaş ve Özgür Çimento arasında klinker alım-satımına ilişkin genel hükümlerin yer aldığı 5 maddelik sözleşmenin "D" maddesinde, "*Müşteri belirtilen ürünlerden talebi kadar yıl içerisinde alabilir. Özellikle şirketin üretim durum ve miktarına göre ihracat bağlantılarının olması, resmi sektör taleplerinin artması veya beklenmedik arızaların meydana gelmesi nedeniyle üretimin yapılamaması hallerinde klinker sevkiyatı sınırlanabilir, askıya alınabilir veya ertelenebilir.*" denilmektedir.

740 Söz konusu sözleşmenin, soruşturma ile tek bağlantısı, Göltaş tarafından Özgür Çimento'ya gönderilen faks metninde, söz konusu sözleşmenin "D" maddesine atıfta bulunularak, ihracat bağlantısı nedeniyle klinker satışlarının 300 ton/gün'e düşürüleceğinin ifade edilmesidir. Zira, soruşturmanın konusunu, çimento pazarındaki rekabetçi davranışlarına müteakip, çimento ve hazır beton pazarlarında rakip konumunda bulunan bir öğütme tesisinin pazar dışına çıkarılması amacıyla klinker temininin zorlaştırılması oluşturmaktadır. Söz konusu sözleşme hiç yapılmamış da olsa, teşebbüsler arasında hiçbir hukuki bağlantı olmasa dahi, bahsedilen eylemlerin gerçekleştirilmesinin rekabet ihlali olduğu açıktır. Soruşturmanın konusu, Göltaş'ın hukuki yükümlülüğünü, sözleşme çerçevesinde yerine getirmemesiyle ilgili olmayıp, rakibin pazar dışına çıkarılması amacıyla klinker satışının kısıtlanmasını/durdurulmasını kapsamaktadır.

750 Ayrıca, daha önce de bahsedildiği üzere, Göltaş'ın 2003 yılı Haziran ayında gerçekleştirdiği (.....) ton'luk ihracatının, Haziran ayı başı klinker stokunun (.....) ton ve Haziran ayı sonu stokunun (.....) ton civarında olduğu göz önüne alındığında, Özgür Çimento'nun aylık 6.000 tonluk klinker talebinin karşılanmasında sorun yaratmayacak büyüklükte olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, sözleşmenin "D" maddesine atıfta bulunmayı gerektirecek bir durum bulunmamaktadır.

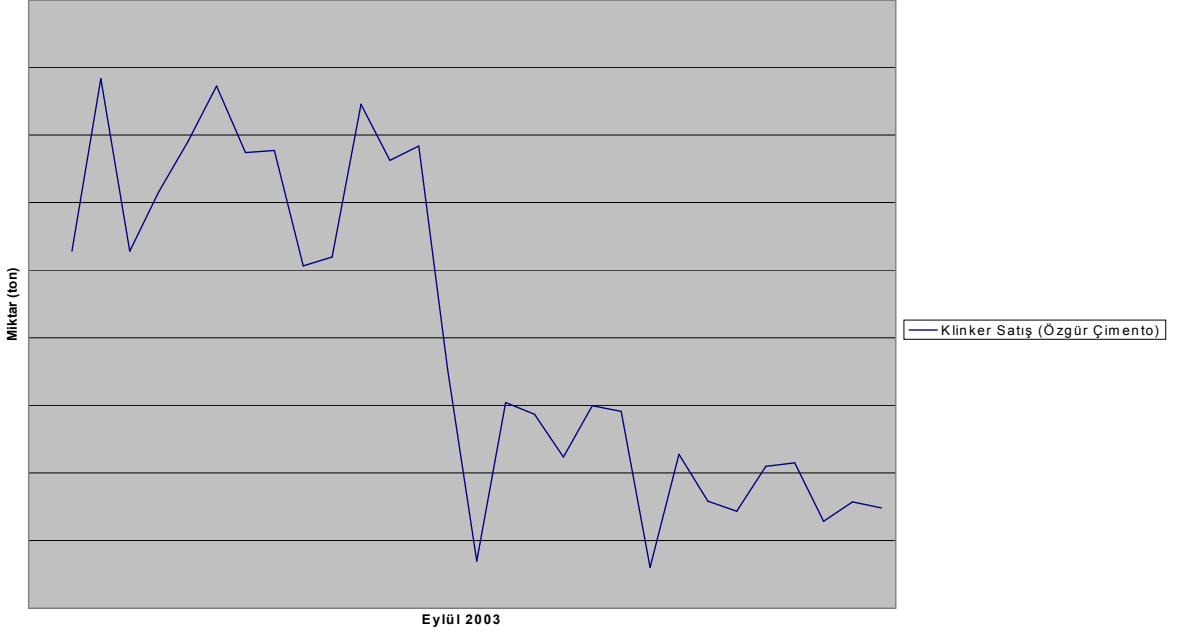
760 Rekabet Kurulu'nun soruşturma kararının tebliğini müteakiben, Göltaş'tan Özgür Çimento'ya Temmuz, Ağustos ayları ve 15 Eylül'e kadar düzenli olarak klinker sevkiyatı yapılmıştır.

10.9.2003 tarihinde, (.....-.....)'de inşaat malzemeleri ticaretiyle uğraşan (.....) Ltd. Şti.'nin talebi üzerine Özgür Çimento, Isparta'ya çimento satmaya başlamıştır. Özgür Çimento'nun Kuruma gönderdiği yazıda, Isparta'ya çimento satmaya başlanmasından sonra, Göltaş'ın Ticaret Müdürü'nün kendilerini telefonla arayarak Isparta'ya yapılan satışlarını durdurmaları için baskı yapmaya başladığı ifade edilmiştir. Ayrıca, söz konusu telefon görüşmelerini müteakiben, Isparta'ya çimento satışındaki kararlı

¹³ Özgür Çimento yetkilileri, bu sözleşmenin kendilerine verilmediğini, şirketin Yönetim Kurulu Başkanı Cem Özgür tarafından imzalandıktan sonra Göltaş yetkililerine teslim edildiğini belirtmiştir.

duruşları sonucunda, kendilerinin tek klinker satıcısı olan Göltaş'ın günlük 300 ton klinker sevkiyatını kısıtlayarak 100 tona düşürdüğü de eklenmiştir.

- 770 Göltaş'ın Özgür Çimento'ya klinker satış miktarlarına bakıldığında, Eylül ayı içinde 16.9.2003 tarihinden itibaren ani düşüş görülmektedir:

Bu konuyla ilgili olarak 1.10.2003 tarihinde, (.....). Ltd. Şti. sahibi ile yapılan görüşmede, Özgür Çimento'dan ucuz çimento alıp Isparta'da satmasından Göltaş bayilerinin rahatsız olduğunu, Göltaş'ın müşterilerine '(.....)'ten çimento almamalarını, aksi takdirde kendilerine çimento vermeyeceklerini' söylediklerini duyduğunu belirtmiştir.

- 780 Özgür Çimento, Göltaş'a 16.9.2003, 24.9.2003, 27.9.2003 tarihlerinde faks çekerek, daha önce olduğu gibi 300 ton klinker gönderilmesini talep etmiş; ancak Göltaş 17.9.2003 tarihindeki faksında, kamyonların mesai bitimine doğru gelmesi nedeniyle klinker yükleme yapılamadığını belirtmiştir.

- 790 Oysa, (.....)'nin nakliyecilerinin ifade tutanaklarından, öğle saatlerinde giden kamyonların da bekletilerek, ertesi gün yükleme yapıldığı anlaşılmaktadır. Ayrıca Özgür Çimento'nun nakliye işleriyle uğraşan (.....). Ltd. Şti. yetkilisi ile 1.10.2003 tarihinde yapılan görüşmede, Göltaş'tan kamyonlara mal yükleme işleminin 23:00'a kadar yapıldığı da ifade edilmiştir. Dolayısıyla kamyonların Göltaş'a mesai saatinin bitimine doğru gelmesinin yükleme yapılmasına mani olmayacağı açıktır.

Göltaş, 23.9.2003 tarihinde çektiği faksta ise, 1.10.2003 tarihinden itibaren klinkerin fiyatını 29 \$'dan 32 \$'a çıkardığını bildirmiştir. Göltaş'ın İspanya'ya

Ekim ayı ortasında satacağı klinkerin fabrika teslim fiyatının 17 \$ olduğu¹⁴ göz önüne alındığında, Özgür Çimento'ya fabrika çıkış 32 \$'lık fiyatın ne kadar yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Özgür Çimento, Mısır'dan klinkerin gemi taşıma maliyeti dahil 32 \$ fiyatla getirmektedir. Dolayısıyla Göltaş'ın, yurt içinde klinker sattığı tek firma olan Özgür Çimento'ya klinker satışını kısıtlamanın yanı sıra, klinker fiyatını ithal klinkerin fiyatına göre ayarlayarak caydırıcı fiyat uyguladığı da anlaşılmaktadır.

Olayların gelişimi, Özgür Çimento'nun Göltaş'ın fabrika bölgesine çimento satması nedeniyle, Göltaş'ın klinker satışını kısarak Özgür Çimento'nun faaliyetlerini zorlaştırmayı amaçladığını göstermektedir.

Göltaş'ın 26.9.2003 tarihli faksında ise, ihracat yüklemeleri nedeniyle klinker sevkinde aksamalar yaşandığı ifade edilmiştir. Oysa Göltaş'ın, 2003 yılı içindeki klinker ihracatının tamamı, Temmuz ayından önce gerçekleştirilmiştir (toplam (...) ton). Çimento olarak ise, 2003 yılında yapılan (...) ton ihracatın, söz konusu çakışmaya sebep olabilecek kısmı sadece (...) tondur. Ayrıca Eylül ayı sonu klinker stoku ise (...) tondur. Dolayısıyla, söz konusu dönemde Göltaş'ın ihracat yüklemelerinin, Özgür Çimento'ya klinker satışını aksatacak büyüklükte olmadığı, klinker satışını kısıtlamasının sebebinin ihracat yüklemeleri olmadığı anlaşılmıştır.

Bu dönemde, Türkiye Çimento Müstahsilleri Birliği (TÇMB)'nin 26.8.2003 tarihinde Dış Ticaret Müsteşarlığı'na gönderdiği dilekçe dikkat çekicidir. Söz konusu dilekçedeki, Antalya limanından standartlara uygun olmayan klinker ithalatı yapıldığı iddiası ve söz konusu ithalatın durdurulması talebi nedeniyle, Özgür Çimento'nun ithal ettiği klinker, 18.9.2003 tarihinde limanda incelenmek üzere bekletilmiş ve bu nedenle Özgür Çimento, çimento üretimini durdurmuştur. Özgür Çimento gibi öğütme tesisi ve hazır beton tesisi bulunan Ado Çimento da, klinker getiren geminin Antalya limanında, söz konusu uygulamadan dolayı bekletilmesi nedeniyle, öğütme tesisini durdurmak durumunda kalmıştır.

Oysa, klinker kalitesine göre, kullanılan katkı maddelerinin oranının ayarlanmasıyla, nihai ürün olan çimentonun kalitesinde standart yakalanabilmektedir. Bu nedenle klinker, kalite standardı aranan bir ürün değildir. Ayrıca, klinker ihraç eden şirketin, kalitesiz ürün göndermesi müşterisini kaybetme ve taahhüdünü yerine getirmemesi nedeniyle geminin geri gönderilmesi riski gibi yüksek bir maliyeti göze alabilmesini gerektireceğinden, böyle bir durum oldukça nadir rastlanır niteliktedir.

Bu durumda, üyeleri çimento fabrikaları olan TÇMB'nin, Antalya limanından yapılan klinker ithalatını durdurmak için girişimde bulunması, Antalya'daki öğütme tesislerinin yurt içi klinker temininde sıkıntılar yaşamaları nedeniyle yöneldikleri ithalat yolunu kesmeye, öğütme tesislerinin faaliyetlerini zorlaştırmaya yönelik bir girişim olduğu izlenimini uyandırmıştır.

¹⁴ 24 \$ olan liman teslim fiyatından, 7-8 \$'lık Isparta-Antalya nakliye ve boşaltım maliyeti düşüldüğünde fabrika teslim fiyatı 17 \$ civarındadır.

Ayrıca, limandaki sorunlar nedeniyle çimento üretiminin durması, şirketin müşteri kaybetmesi sonucu pazar payı kaybetmesine ve tekrar üretime başlarsa taahhütlerini yerine getirememiş olmasından kaynaklanan imaj kaybına neden olarak şirkete zarar verecek niteliktedir. Bu durum, klinkeri sadece ithal ederek çimento üretiminin çok zor ve yukarıda bahsi geçen riskler nedeniyle maliyetli olduğunu da göstermektedir.

850 Bu değerlendirmeler çerçevesinde, konu, Rekabet Kurulu'nun 9.10.2003 tarih, 03-66 sayılı toplantısında görüşülmüş ve "Göлтаş Göller Bölgesi Çimento San. ve Tic. A.Ş.'nin Özgür Çimento ve Beton End. A.Ş.'ye uyguladığı ve ekonomik gerekçelerden yoksun olduğu anlaşılan klinker arzı kısıtlamasının ciddi ve telafi olunamayacak zararlar doğuracağı kanaatine varılarak, yürütülmekte olan soruşturma sonuçlanıncaya kadar, Göлтаş Göller Bölgesi Çimento San. ve Tic. A.Ş.'nin Özgür Çimento ve Beton End. A.Ş.'ye, ihlalden önceki duruma uygun ve durumu koruyucu nitelikte olmak üzere, günlük 300 ton klinkerin satışının 29 ABD Doları/Ton fiyat ile sağlanması gerektiğine" ilişkin 4054 sayılı Kanun'un 9/4. maddesi uyarınca geçici tedbir kararı alınmıştır.

860 Söz konusu kararın geçerli olduğu, Danıştay 10. Dairesi'nin 9.3.2004 tarihli yürütmeyi durdurma kararına kadar, Özgür Çimento klinker ihtiyacını Göлтаş'tan alarak karşılamıştır¹⁵.

I.3.1.2. Denizli Çimento

870 Denizli Çimento Özgür Çimento'nun klinker talebine, 18.4.2003 tarihli yazısıyla karşılık vermiştir. Bu yazıda, dökme çimento için ton başına 73,5 milyon + KDV (Özgür Çimento'nun Antalya Aksu ve Belek'teki hazır beton tesisleri teslimi¹⁶), klinker için ise fabrika teslimi olarak ton başına 32 \$ + KDV fiyat verilmiştir. Klinker, kullanım alanı kısıtlı ara bir mamul olması dolayısıyla, bir alt ürünü olan çimentoda olduğu gibi yoğun biçimde ticarete konu değildir. Ancak yine de, fiyatın oluşmasına baz teşkil edecek maliyet, ihracat fiyatı gibi bazı objektif unsurlar bulunmaktadır. Bu dönemde Denizli Çimento'nun iç pazara klinker satışı yoktur. Ado Çimento'ya yaptığı satışlar 2002 yıl sonu itibarıyla durdurulmuştur.

880 Öte yandan, Denizli Çimento tarafından 2003 yılında toplam (.....) ton klinker ihracatı gerçekleştirilmiştir. Söz konusu dış satımlara ilişkin bağlantı ve yükleme tarihlerine bakıldığında, ağırlığın büyük oranda sene sonunda olduğu görülmektedir.

Tablo 11- Denizli Çimento 2003 Yılı Klinker İhracat Bilgileri (Ton)

Firma İsmi	Bağlantı Miktarı	Bağlantı Tarihi	Gerçekleşen İhracat	Yükleme Tarihi
BMM	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)
VVM	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)
WILLCONE	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)
CEM.LA U.	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)
		Toplam	221,820	

¹⁵ Danıştay Dava Daireleri Genel Kurulu, 1.7.2004 tarihinde geçici tedbir kararını bozmuştur.

¹⁶ Denizli - Antalya arası yaklaşık 230 km.dir.

890

Bu satırlara ilişkin ortalama FOB fiyat ise ton başına 26,70 \$'dır. Bu değerler FOB cinsi olması dolayısıyla Antalya liman teslimidir. Şirketin bu işten net kazancını öğrenmek için, ortalama 7,69 \$/ton olan Denizli – Antalya nakliye masrafının, liman giderlerinin ve yükleme maliyetlerinin de hesaba katılması gerekir. Bu hususlar da dikkate alınarak bakıldığında, Denizli Çimento'nun, Özgür Çimento'ya yaptığı şekilde, fabrika teslimi ihracat fiyatı ton başına yaklaşık 19,00 \$ civarına gelmektedir. Özgür Çimento'ya verilen 32 \$ fiyatla karşılaştırıldığında, arada bu kadar yüksek farkın bulunması ve Denizli Çimento'nun, örneğin Ado Çimento'ya daha önceden 21,31 \$ fiyatla klinker veriyor olması¹⁷, 32,00 \$'lık fiyatın mal vermemek için konulduğu izlenimini uyandırmaktadır.

Şirketin klinkere ilişkin üretim ve kapasite kullanım oranlarına ilişkin bilgiler ise aşağıdaki şekildedir.

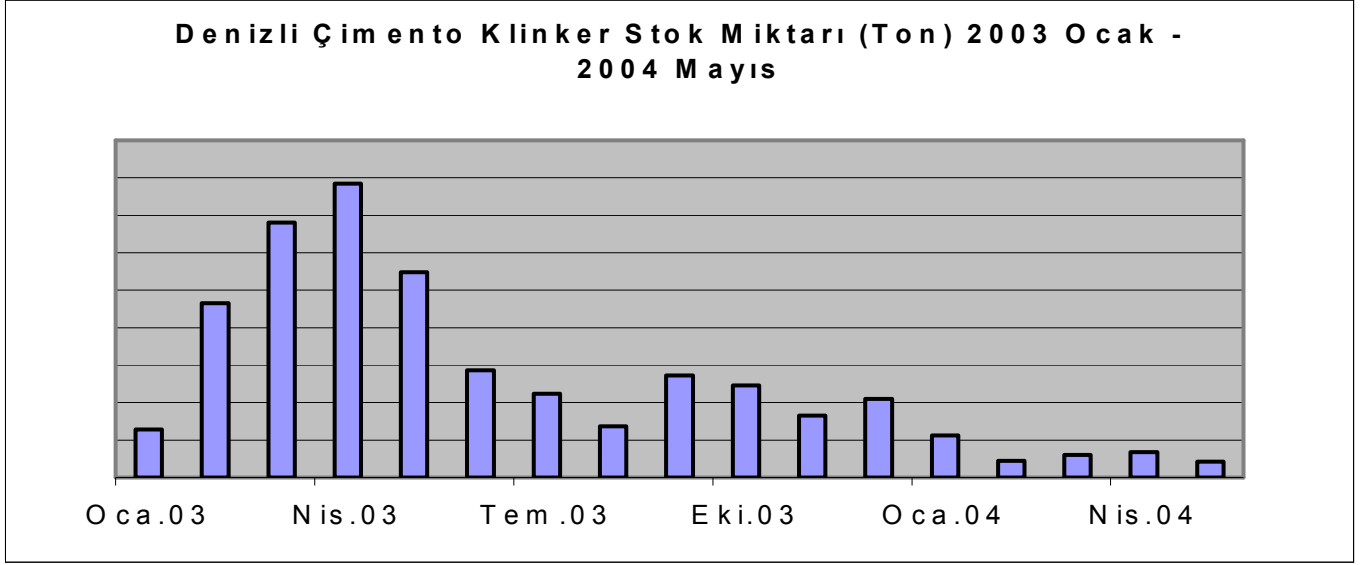
Tablo 12- Denizli Çimento – Klinker Kapasite Kullanımı

Yıllar	Kapasite (Ton)	Üretim (Ton)	Kapasite Kullanım Oranı (%)
2000	(.....)	(.....)	(.....)
2001	(.....)	(.....)	(.....)
2002	(.....)	(.....)	(.....)
2003	(.....)	(.....)	(.....)

900

Öte yandan Özgür Çimento'nun 29.12.2003 tarihli ikinci klinker talebine Denizli Çimento, 12.1.2004 yazısında "2004 yılı stok, üretim ve satış programlarının dolu olması" nedeniyle olumsuz yanıt vermiştir (Dökme çimento için ise 45 gün vadeli ve bant teslimi olmak üzere ton başına 82 milyon + KDV fiyat verilmiştir).

¹⁷ (.....)'nın (.....)'yla klinker alım-satımına ilişkin sözleşmede ton başına (.....) \$ fiyat tespit edilmiş olmakla birlikte, bu fiyat (.....) tesislerinde kamyon üstü teslim fiyatıdır. Dolayısıyla (.....)'nın bu işten net kazancını öğrenmek için nakliye ve yükleme giderlerinin çıkarılması gerekmektedir. Bu nedenle klinkerin bant teslimi fiyatı (.....) \$'e denk gelmektedir ((.....) \$ - (.....) \$).

910 Grafikteki bilgilerden şirketin, Özgür Çimento tarafından ikinci talebin yapıldığı Aralık 2003'teki klinker stok miktarının (.....) ve Ocak 2004'teki stok miktarının ise (.....) ton olduğu anlaşılmaktadır. Fabrikanın 2003 yılı kapasitesi kullanım oranının % (...) olduğu da göz önüne alındığında, aylık 6.000 tonluk klinker talebinin karşılanmasında sıkıntı olmayacağı kanaati oluşmaktadır.

Yukarıdaki açıklamalardan görüleceği üzere Denizli Çimento, klinker satma konusunda uygun durumda bulunmasına rağmen, Özgür Çimento'nun klinker taleplerinden ilkine yüksek fiyat teklif ederek, diğerine ise üretim-satış-stok programının doluluğunu sebep göstererek olumsuz yanıt vermiş, Özgür Çimento'ya klinker vermekten kaçınmıştır.

920 I.3.1.3. Çimsa

Özgür Çimento tarafından, 16.4.2003'te Çimsa'ya gönderilen yazıya makul bir sürede yazılı cevap alınamaması nedeniyle, şirkete 22.7.2003 tarihinde aynı içerikli bir başka yazı gönderilmiştir. Yazıda, Mersin limanı teslim¹⁸ klinker talep edilmiştir. Zira, Çimsa'nın Mart 2003'te Antalya Limanı'ndaki tesisini devretmesi, Özgür Çimento'ya Mersin limanında teslim klinker satmasına engel olacak nitelikte değildir. Çimsa'nın bu yazıya karşılık olarak 24.7.2003 tarihinde gönderdiği cevapta, klinkere ilişkin tüm bağlantıların 2003 yılbaşı öncesi yapılmış olması dolayısıyla klinker verilemeyeceği ifade edilmiştir (Dökme çimento için ise Mersin fabrika bant teslimi olarak ton başına 67,5 milyon + KDV fiyat verilmiştir). 29.12.2003 tarihli klinker ve dökme çimento talebine ilişkin verilen 31.12.2003 tarihli cevapta, çimento için öncekiyle aynı koşullarda 72,5 milyon + KDV fiyat verilirken, klinkere ilişkin hiçbir ifade bulunmamaktadır. Söz konusu iki dönem için Çimsa'nın klinker üretim-satış-

¹⁸ Çimsa'nın klinker ve çimento üretim tesisi Mersin yakınlarındadır. Mersin – Antalya arası yaklaşık 490 km.dir. Mart 2003'e kadar Çimsa Antalya bölgesine olan sevkiyatını Antalya Limanı'ndaki tesislerini kullanarak deniz yoluyla yapmaktaydı. Ancak bu tarihten itibaren söz konusu liman tesislerinin Denizli Çimento'ya kiralanması dolayısıyla bu bölgeye yapılan sevkiyat iyice azaltılmıştır.

stok, kapasite kullanım oranları gibi bilgilerine bakıldığında aşağıdaki tabloyla karşılaşılmaktadır¹⁹.

Tablo 13- Çimsa - Gri Klinker Kapasite Kullanımı

Yıllar	Kapasite (Ton)	Üretim (Ton)	Kapasite Kullanım Oranı (%)
2000	(.....)	(.....)	(.....)
2001	(.....)	(.....)	(.....)
2002	(.....)	(.....)	(.....)
2003	(.....)	(.....)	(.....)

Tablo 14- Çimsa - Beyaz Klinker Kapasite Kullanımı

Yıllar	Kapasite (Ton)	Üretim (Ton)	Kapasite Kullanım Oranı (%)
2000	(.....)	(.....)	(.....)
2001	(.....)	(.....)	(.....)
2002	(.....)	(.....)	(.....)
2003	(.....)	(.....)	(.....)

940

Yukarıdaki bilgilerden de görüleceği üzere Çimsa 2003 yılında gri klinker kapasitesinin % (...)’ini kullanmıştır.

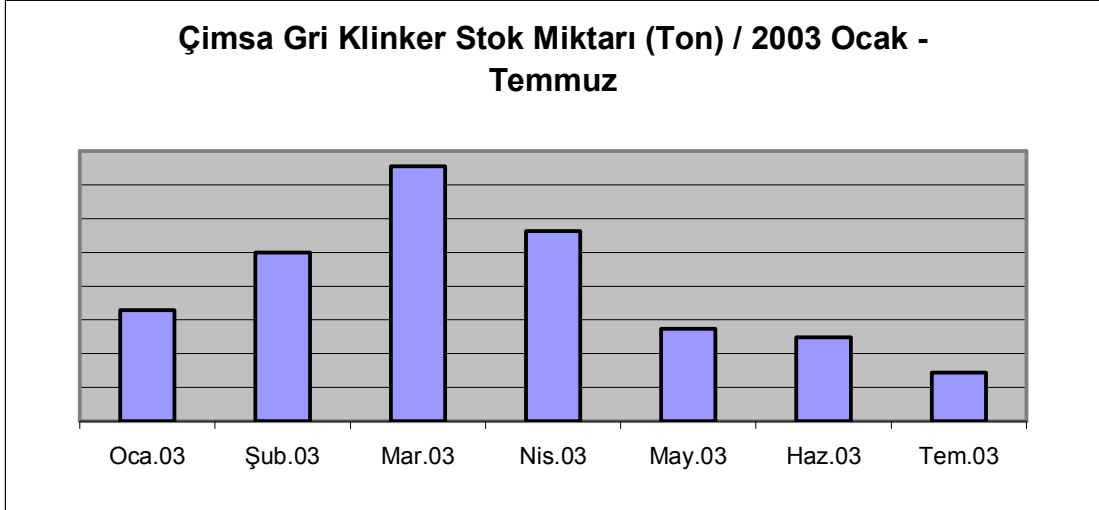
Çimsa’nın, Özgür Çimento’nun yanıtlanmayan ilk talebinin yapıldığı Nisan 2003 dönemindeki gri klinker stoku (.....) ton seviyesindedir. 22 Temmuz’daki talebe karşılık olarak, yoğunluk nedeniyle klinker verilemeyeceği şeklindeki cevabın verildiği dönemdeki gri klinker stoku ise (.....) tondur.

950

Özgür Çimento’nun Çimsa’dan ikinci talebini yaptığı Aralık 2003 ve sonrasına ilişkin Çimsa’nın gri klinker stoklarına ilişkin bilgiler ise aşağıdaki şekildedir:

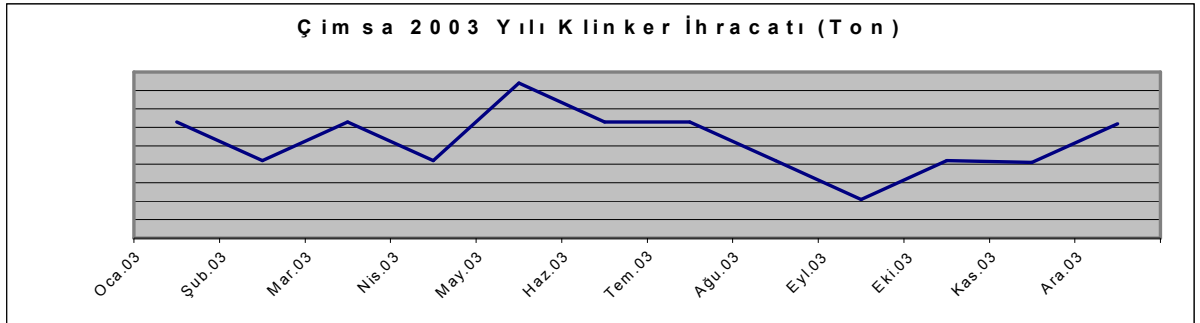
¹⁹ Birinci üretim hattı sadece gri klinker üretmektedir. Kuruluş kapasitesi 1.000.000 Ton/Yıl olup, 1.100.000 Ton/Yıl dolayında üretim yapılabilmektedir. İkinci üretim hattında hem beyaz, hem de gri klinker üretilmektedir. Yalnız gri klinker üretilmesi halinde 600.000 Ton/yıl, beyaz klinker üretilmesi halinde 460.000 – 480.000 Ton/Yıl üretim kapasitesine ulaşılmaktadır. Üçüncü hat yalnız beyaz klinker üretimi için dizayn edilmiş olup, yılda 550.000-570.000 ton beyaz klinker üretebilmektedir. Bu hesaplamalar, beyaz klinker üretiminin sadece beyaz klinker üretimi yapılan hatta gerçekleştirildiği ve ikinci hatta sadece gri klinker üretildiği varsayımıyla yapılmıştır.

Yukarıdaki grafikten de görüleceği üzere, Çimsa'nın Aralık 2003'teki gri klinker stok miktarı yaklaşık (.....) tondur.

Öte yandan Çimsa'nın 2003 yılı klinker ihracatı toplamda sadece (.....) tondur. Buna ilişkin aylık bazdaki bilgiler şu şekildedir.

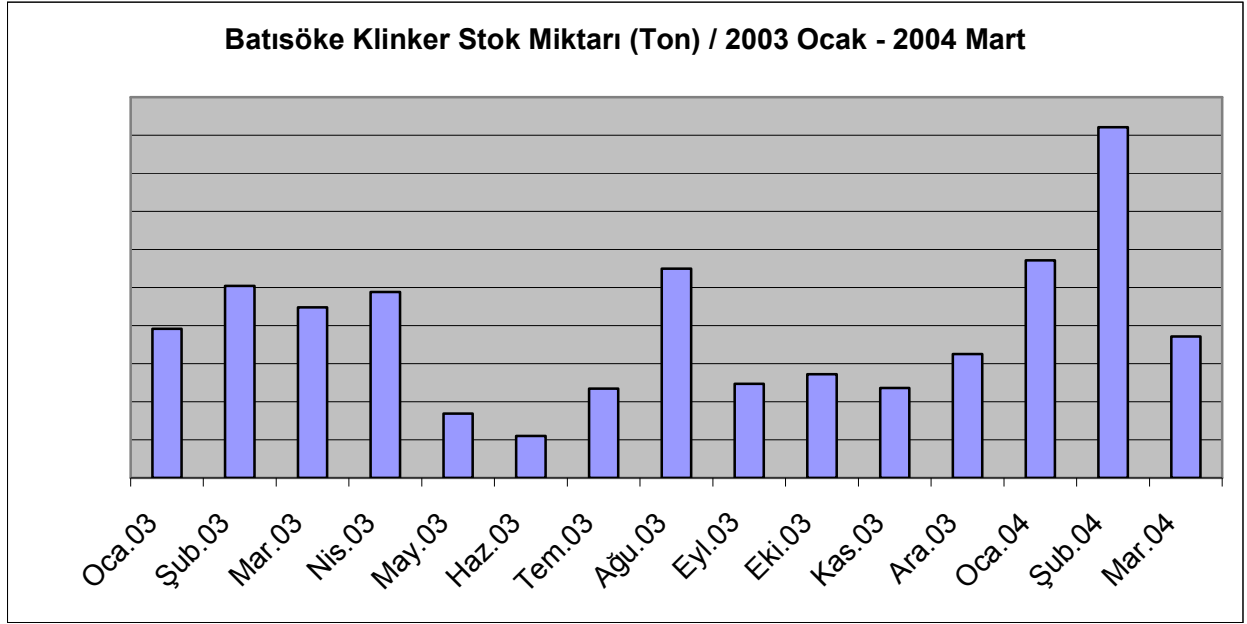
960

I.3.1.4. Batı Grubu

Özgür Çimento tarafından Batisöke'ye yapılan ilk başvuruya herhangi bir cevap alınamamıştır. Özgür Çimento'nun şirkete 29.12.2003 tarihli yazısıyla iletilen talebi ise, 7.1.2004 tarihinde yanıtlanmıştır. Batisöke'nin cevabında, dökme çimento için Söke fabrikası teslimi²⁰ olmak üzere ton başına 82 milyon TL fiyat verilmiş, klinker talebi ise "ihracat bağlantıları dolayısıyla" reddedilmiştir. Söz konusu yazıda ayrıca, Batisöke'nin yurt içinde grup şirketleri haricindeki taraflara klinker satışı yapmadığı belirtilmektedir.

970

²⁰ Batı Grubu, Antalya il merkezine çimentoyu, 140 km. uzaklıkta bulunan Burdur/Çavdır'daki öğütme tesisinden getirmektedir. Bu tesisin klinker ihtiyacını sağlayacak en yakın fabrikası ise buraya 205 km. mesafede olan Aydın/Söke'de kurulu olan Batisöke'dir.

Grafikten de görüleceği üzere, ilk talebin geldiği Nisan 2003'teki Batısöke'nin klinker stok miktarı (.....) tondur. İkinci talebin yapıldığı Aralık 2004 ve Ocak 2004'e ilişkin klinker stok miktarları ise sırasıyla (.....) ve (.....) tondur.

Batısöke'nin klinker üretim ve kapasite bilgileri ise şu şekildedir.

Tablo 15- Batısöke - Klinker Kapasite Kullanımı

Yıllar	Kapasite (Ton)	Üretim (Ton)	Kapasite Kullanım Oranı (%)
2000	(.....)	(.....)	(.....)
2001	(.....)	(.....)	(.....)
2002	(.....)	(.....)	(.....)
2003	(.....)	(.....)	(.....)

980

Öte yandan 2003 yılında, Batısöke ve Batıçim'den gerçekleştirilen klinker ihracatına ilişkin bilgiler aşağıdaki gibidir²¹.

Tablo 16- Batı Grubu 2003 Yılı Klinker İhracat Bilgileri (Ton)

Ülke	Bağlantı Miktarı	Bağlantı Tarihi	Gerçekleşen İhracat	Ortalama Birim Fiyat
İspanya	(.....)	(.....)	(.....)	(.....) Euro
İtalya	(.....)	(.....)	(.....)	(.....) USD
İtalya	(.....)	(.....)	(.....)	(.....) Euro
Kanarya A.	(.....)	(.....)	(.....)	(.....) USD
		Toplam	626.210	

²¹ Batısöke'nin 2003 yılı klinker ihracatı (.....) ton olarak gerçekleşmiştir. Kalan (.....) tonluk kısım Batıçim'in ihracatıdır.

1.3.1.5. Savunmalar ve Savunmalara İlişkin Değerlendirmeler

990

1.3.1.5.1. Göltaş

Göltaş'ın savunmasında, uyumlu eylemin varlığından söz edebilmek için; a) En az iki veya daha fazla işletme olması, b) Bilinçli paralellik bulunması, c) Bu paralel davranışların ekonomik ve rasyonel gerekçelerle açıklanamaması, d) Rekabetin sınırlanması şartlarının bir arada bulunması gerektiği dile getirilerek, Göltaş açısından söz konusu şartların gerçekleşmemiş olduğu, Soruşturma Heyeti tarafından getirilen uyumlu eylem karinesinin hiçbir somut göstergeye dayanmadığı, soruşturmaya konu teşebbüslerin davranışları arasında bilinçli paralellik olduğunu gösterir hiçbir delil bulunmadığı, paralel bir davranışın varlığı kabul edilse dahi, bunun "oligopolistik bağımlılık" kavramının doğal bir sonucu olduğu ve sonuca esas teşkil eden iddiaların kanıtlanamadığı bir noktada da karineye başvurulmasının söz konusu olamayacağı öne sürülmektedir.

1000

1010

Teşebbüsün yukarıda yer verilen iddialarına ilişkin olarak öncelikle, uyumlu eyleme karine teşkil eden göstergeler ile ilgili pazarın rekabetin engellendiği piyasalardakine benzerlik gösteren özelliklerine ayrıntılı olarak yer verilmiş ve karineye dayanak teşkil eden delillerin somut bir şekilde sunulmuş olduğu ifade edilmelidir. Kanun'un 4. maddesinin son fıkrasında yer aldığı üzere, uyumlu eylemde bulunmadığını iddia eden teşebbüsün, soruşturma konusu eylemlerin ekonomik ve rasyonel gerekçelere dayandığını ispat etme yükümlülüğü bulunmaktadır. Savunmada yer verilen, oligopolistik bağımlılık iddiası ise, mal vermeyi reddetmenin ekonomik ve rasyonel gerekçelere dayanmaması durumunda geçersiz hale gelecektir.

1020

Göltaş'ın, uyumlu eylem iddiasına konu yapılan davranışının ekonomik ve rasyonel gerekçelere dayanan ticari bir karar olduğuna ilişkin açıklamalarına aşağıda yer verilmektedir:

1030

Teşebbüs tarafından öncelikle, Göltaş ile Özgür Çimento arasında klinker alım-satımına ilişkin olarak 1 Ocak 2003 tarihinde akdedilmiş olan Sözleşme'de miktar konusuna dair herhangi bir kısıtlama getirilmemiş ve sayılan haklı ve makul sebeplerin varlığı halinde klinker sevkiyatının sınırlanabileceğinin açıkça belirtilmiş olduğu ifade edilerek, Eylül 2003 döneminde Özgür Çimento'ya klinker satış miktarında görülen azalmanın, Göltaş'ın ihracat bağlantılarından kaynaklanmış olması sebebiyle, kısıtlama veya boykot olarak nitelendirilemeyeceği belirtilmektedir.

Söz konusu iddiaya karşılık olarak, sözleşmede miktar konusuna dair bir kısıtlama getirilmemiş olmasının, söz konusu eylemin rekabeti kısıtlayıcı bir eylem ya da arz boykotu olarak değerlendirilmesinin önünde bir engel teşkil etmediği ifade edilmelidir. 4054 sayılı Kanun çerçevesinde yapılan değerlendirme neticesinde, söz konusu eylemin, rekabeti engelleme amacıyla ortaya çıktığı ve dolayısıyla bir arz kısıtlaması teşkil ettiği kanaatine ulaşılmıştır.

1040 Göltaş'ın 2003 yılı içindeki klinker ihracatının tamamının Temmuz ayından önce gerçekleştirilmiş olması sebebiyle, Eylül ayındaki mal sevkiyatında meydana gelen azalmanın ihracat bağlantılarından kaynaklanamayacağını Ek Görüş'te ifade edilmesi üzerine; Göltaş'ın savunmasında, karşı taraftan kaynaklanan birtakım nedenlerle gerçekleştirilememiş olduğu halde, ilgili dönemde, Ağustos ayının ortasından başlayarak yıl sonuna kadar 15.000/20.000 metre/ton'luk gemilerle toplam (.....) metre/ton çimento ihracatı yapılması için (.....) Limited Şirketi ile anlaşılmış olduğu ve Göltaş'ın stok miktarını bu doğrultuda şekillendirdiği ifade edilmektedir.

1050 Söz konusu bağlantıya ilişkin şirketler arasında gerçekleşen yazışmalarda çimentonun (.....) Limited Şirketi'ne teslim edilmesine ilişkin en geç tarihin, 27.8.2003 tarihli faks mesajında belirtilen 5-15 Ekim 2003 tarihi olduğu görülmektedir. Bunun yanısıra, teşebbüsler arasındaki son yazışmanın da 3.9.2003 tarihini taşımakta olduğu göz önüne alındığında, söz konusu anlaşmanın bu dönemde bozulmuş olduğunu düşünmek yanlış olmayacaktır. Dolayısıyla, Göltaş'ın söz konusu ihracat bağlantısı, teşebbüsün bu tarihten sonra Özgür Çimento'ya mal vermeme yönündeki eylemini açıklamamaktadır.

1060 Teşebbüs tarafından, 2003 yılının Eylül, Ekim, Kasım aylarına denk gelen dönemde klinker kapasite kullanım oranı % (...) civarında iken; 2004 yılının ikinci çeyreğine denk gelen dönemde kapasite kullanım oranının %(...)'lere kadar çıkmasına rağmen, stok miktarının yetersiz olması sebebiyle, başka teşebbüslerden klinker satın alma yoluna gidildiği vurgulanmaktadır. Rekabet Kurulu tarafından, Göltaş hakkında Özgür Çimento'ya klinker temin edilmesine yönelik olarak alınmış olan tedbir kararı ile piyasalarda suni bir ortam yaratılmış olduğu iddia edilerek, piyasadaki hareketlilik karşısında mevcut stoklarının yetersiz kalması sebebiyle 18-21 Nisan 2004 tarihleri arasında Göltaş'ın Set Afyon Çimento'dan klinker almak zorunda kalmış olmasının söz konusu durumun kanıtı olduğu öne sürülmektedir.

1070 Öncelikle Göltaş'ın başka bir teşebbüsten klinker alma zorunluluğunun, tedbir kararının yürütmesinin durdurulmuş olduğu dönemden sonraki bir dönemde ve sadece 4 günlük bir süre için söz konusu olduğu belirtilmelidir. Tedbir kararının alındığı 2003 yılının Ekim ayından, söz konusu kararın yürütmesinin durdurulduğu 2004 yılı Mart ayına kadar, teşebbüs başka teşebbüslerden klinker almak durumunda kalmamış olup, tedbir kararıyla suni bir ortam yaratılmış olduğu iddiası yersizdir. 2004 yılının ikinci yarısında %(...) kapasiteyle çalışılmış olmasına rağmen stokların yetersiz kalmasının ise; söz konusu talep artışının teşebbüs tarafından öngörülememiş olması ve önceki dönemlerde daha düşük kapasiteyle çalışılmış olmasından kaynaklanması muhtemeldir. Tedbir kararının uygulanmakta olduğu Ekim 2003- Mart 2004 dönemi ve sonrasındaki klinker stok miktarlarına ilişkin tabloya aşağıda yer verilmektedir:

1080

Tablo 17- Göltaş Ekim 2003-Mart 2004 Dönemi Klinker Stok Miktarları

AYLAR	STOK MİKTARI
Ekim 2003	(...)
Kasım 2003	(...)
Aralık 2003	(...)
Ocak 2004	(...)
Şubat 2004	(...)
Mart 2004	(...)
Nisan 2004	(...)
Mayıs 2004	(...)
Haziran 2004	(...)
Temmuz 2004	(...)

1090 Yukarıda yer verilen tablodan da görüleceği üzere, Göltaş'ın klinker stok miktarının yetersiz kalmasının tedbir kararıyla bir ilgisi bulunmadığı, söz konusu tedbir kararının yürütmesinin durdurulduğu Mart 2004 tarihinden sonra Göltaş'ın stoklarındaki nisbi düşüşten anlaşılmaktadır.

Göltaş tarafından Ado Çimento'ya klinker verilmemesi hususuna ilişkin olarak ise; Ado Çimento'nun Göltaş'tan klinker satın almamasının kendi tercihi olduğu öne sürülmektedir.

1100 Oysa, Ado Çimento'nun 12.11.2003 tarihinde Göltaş'tan 2004 yılı için klinker talebinde bulunmasının yanı sıra, Ado Çimento yetkililerinin ithalata yönelme sebeplerinin Denizli Çimento ve Göltaş'ın kendilerine klinker sağlamaması olduğuna ilişkin açıklamaları da dikkate alındığında, Ado Çimento'nun ithalata yönelmesinin kendi tercihi olduğu iddiasının gerçekçi olmadığı anlaşılmaktadır.

Teşebbüs savunmalarında ayrıca, yerinde inceleme sırasında sunulan yetki belgelerinin ilgili ürün pazarı, coğrafi pazar ve soruşturma konusu ile sınırlı olması gerekirken, bu belgelerin hiçbir sınırlama içermediğini ifade etmektedir.

1110 4054 sayılı Kanun'un 15. maddesinin son fıkrasında yer alan düzenleme "...Uzmanlar yerinde incelemeye giderken konusunu, amacını ve yanlış bilgi verilmesi halinde idari para cezası uygulanacağını gösteren bir yetki belgesi bulundurulur." şeklinde olup, yetki belgesinde incelemenin konusu, amacı ve yanlış bilgi verilmesi halinde idari para cezası uygulanacağı hususlarının bulunması gerektiği belirlenmiştir. İlgili ürün ve coğrafi pazarın belirtilmesi gereğinden bahsedilmemiştir. Yerinde incelemelerde sunulan yetki belgelerinde yer alan ifadeler, incelemenin konu, amaç ve para cezalarına ilişkin açıklayıcı bilgilerin bulunması nedeniyle yeterli görülmüştür.

1120 **I.3.1.5.2. Denizli Çimento**

Teşebbüs, klinker ve çimento kapasite, stok, ihracat miktarı vs. gibi rakamları içeren tablolardaki rakamlara itiraz etmemekle beraber, bu tablolarla iddialar arasında bir bağ bulunmadığını, örneğin Raporda, "Denizli Çimento'da stok varken klinker talebinin karşılanmasının sıkıntı yaratmayacağı" şeklinde ifade edilen görüşe katılmadığını; Denizli Çimento'nun klinker üretim kapasitesinin,

1130 asıl ürün olan çimento için gerekli rezervi sağlama hedefine yönelik olup, ana amacın klinker satışı olmadığını; çimento üreten bir teşebbüsün çimento üretiminde aksaklık yaşanmaması bakımından çimento üretimi için asgari bir aylık klinker stoku bulundurmak zorunda olduğunu; bu stok miktarının da asgari 100 bin ton civarında bir miktara karşılık geldiğini; bu emniyetli rezervin stokta bulunmasının teşebbüsün zaten kendi doğal ihtiyacı olduğunu ifade etmektedir.

1140 Değerlendirmeye esas olan veriler, Denizli Çimento'nun klinker ve çimento kapasite, stok, ihracat miktar ve fiyatları vs. gibi rakamlarıdır. Söz konusu verilerden hareketle, Denizli Çimento'nun klinker satmamasının rasyonel bir gerekçesinin olup olmadığına ilişkin olarak klinker satabilecek durumda olduğu tespit edilmiş; daha sonra ise öğütme tesislerine klinker satışının ve ihracatın karlılığı sorgulanarak mal vermemenin rasyonel ve ekonomik bir gerekçesinin bulunmadığı anlaşılmıştır. Bu durumun, Denizli Çimento ve Göltaş'ın öğütme tesislerine klinker satışlarını kısarak/durdurarak çimento ve hazır beton pazarlarında rakibi konumunda olan öğütme tesislerinin faaliyetlerini zorlaştırmaya çalışmaları dışında bir açıklaması kalmamıştır. Denizli Çimento savunmalarında, bu durumun aksini ispatlayamamıştır.

1150 Ayrıca, 100 bin tonluk stok miktarı, soruşturma tarafları teşebbüsler tarafından da çok nadiren bulundurulan bir miktardır. Zira stok bulundurma maliyeti ve stokların teşebbüse maliyeti göz önünde bulundurulduğunda, fazla stok bulundurmanın dezavantajı daha iyi anlaşılacaktır.

1160 Teşebbüs savunmalarında, Denizli Çimento'nun 2003 yılından itibaren Ado Çimento'ya klinker satışı yapmayarak Ado Çimento'yu piyasadan çekilmeye zorlama amacıyla gerçekleştirildiği iddiasının varit olmadığı; iddianın doğru olması durumunda Ado Çimento'ya 2003 yılından önce de klinker satışı yapılmamış olmasının gerekeceği; oysa karşılıklı ticari ilişkilerin sağlandığı ve şartların uygun olduğu her dönemde Ado'ya klinker satıldığı; 2003 yılında böyle bir ilişkinin olmamasının nedeninin, Ado'nun 2002 yılında aldığı klinker bedelini uygun vade sağlandığı halde, 2003 yılı ortalarına kadar ancak ödeyebildiği; taraflar arasında vade fiyat gibi konularda tam bir uyum sağlanmadığı için 2003 yılında mal alışverişinin olmadığı ifade edilmektedir.

Ado Çimento'ya klinker satışı yapılmaması daha önceki yılları kapsamamakla birlikte, bu durum, Denizli Çimento ve Göltaş'ın uyumlu eylem ile son dönemlerde uygulamaya koydukları yeni bir strateji olarak değerlendirilmektedir. Yani daha önceki dönemlerde mal verilmiş olması, hali hazırda aynı rekabetçi yapının korunmakta olduğunun garantisi değildir.

1170 Denizli Çimento'nun uzun bir dönem gerek fason üretim anlaşmaları, gerekse mevcut klinker ticareti şeklinde Ado Çimento ile gerçekleştirdiği ticaretin birden kesilmesi ekonomik gerekçelerle açıklanamamaktadır. İddia edilen Ado Çimento'dan tahsilatta yaşanan güçlüklerle ilişkin belgeler, Ek Görüş'te teşebbüsten istenmiş, ancak teşebbüs tahsilatta sorun yaşanması durumunda düzenlenen noter ihtarnamesi gibi belgeler yerine, sadece Ado Çimento'nun 2002 yılında aldığı çimento bedelini 2003 yılı ortalarına kadar ödemediğini gösteren Ado Çimento'nun ödeme planını içeren faks mesajını göndermiştir.

1180 Söz konusu belgeler, ödeme koşullarına ilişkin bir anlaşmazlıktan ziyade, iki teşebbüsün üzerinde mutabık kaldıkları bir ödeme planını ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, Ado Çimento'nun vade tarihinden birkaç günlük gecikmelerle ödeme yaptığı görülmekle birlikte, söz konusu gecikmelerin Ado Çimento'ya klinker satışına son verilmesini gerektirecek boyutlarda olduğu şüphelidir.

1.3.1.5.3. Çimsa

Teşebbüs, yaptığı savunmalarda; Antalya çimento ve hazır beton pazarındaki payının sürekli azalan bir trend izlemesi ve söz konusu pazarda son derece küçük bir oyuncu olması itibarıyla, soruşturma kapsamındaki diğer teşebbüslerle aynı kefiye konulmasının yanlış olduğunu ifade etmektedir.

1190 Soruşturma, Antalya Bölgesi'ne ekonomik olarak klinker satan/satma kapasitesine sahip olan teşebbüsler hakkında açılmıştır. Çimsa ve diğer teşebbüslerin pazardaki konumu, değerlendirme yapılırken dikkate alınmıştır. Ayrıca değerlendirme yapılırken, Çimsa'nın Antalya Limanı'ndaki tesisini Denizli Çimento'ya kiralaması, Antalya'daki hazır beton tesisleri için gerekli olan çimentoyu, bölgedeki çimento fabrikalarından temin etmesi dikkate alınmıştır. Ancak, mevcut haliyle kendi çimentosunu kullanmasa dahi, Çimsa'nın Antalya hazır beton pazarında faaliyet gösteriyor olması, Özgür Çimento'nun söz konusu pazarda Çimsa'nın rakibi konumunda bulunduğu da bir gerçektir.

1200 Teşebbüsün yaptığı savunmada; 2003 yılında beyaz klinker ve beyaz çimentoya talebin artması nedeniyle, (.....) tarihinde II. üretim hattında gri klinker üretiminin durdurularak, (.....) tarihine kadar beyaz klinker üretimine geçildiği ifade edilmiştir. Bu durum, Tablo 14'te Çimsa'nın beyaz klinker kapasite kullanım oranının % 138 olmasını da açıklamaktadır. Zira, (.....)'nın gönderdiği veriler ile 22. dipnotta yer alan "(.....TİCARİ SIR.....)" varsayımı düzeltilmiştir. Dolayısıyla gri klinker kapasite kullanım oranının % (...) görünmesine rağmen, aslında söz konusu hattın beyaz klinker üretmesi nedeniyle, kapasite kullanım oranının artırılması suretiyle gri klinker üretiminin artırılmasının mümkün olmadığı anlaşılmıştır.

1220 Bunun yanı sıra, gri klinker stoklarının Nisan'dan itibaren iç piyasanın canlanacağı ve ikinci tesisin uzun süre beyaz çimento üretimine bağlı kalacağı dikkate alındığında, Çimsa'nın ihtiyacını bile karşılayacağı şüpheli bir stok olduğu belirtilerek, takip eden aylarda stokların hızla eridiği ((.....), (.....) aylarında gri klinker stoku (.....) ton, Eylül ayında (.....) ton) ve Çimsa'nın 2003 yılında gerek iç gerekse dış klinker satışlarını azaltmasına rağmen ihtiyacı olan gri klinkeri karşılayamayıp, dışarıdan satın aldığı ifade edilmektedir. Fiyatlar açısından iç piyasaya yapılan satışların daha karlı olduğuna ilişkin değerlendirmeye yönelik olarak, Çimsa'nın gri klinker satışını (.....) gibi stratejik nedenlerle gerçekleştirdiği ve fiyat unsurunun ikinci planda kaldığı ifade edilmektedir.

Savunmada yer verilen bir diğer husus ise, Çimsa'nın gri klinker alış-satışına ilişkindir. (.....)'nın, 2003 yılında Kayseri'deki öğütme tesisine ve ekonomik birlik içerisinde yer aldığı (.....) San. Tic. A.Ş.'nin gri klinker

ihtiyacına yönelik (.....) ton gri klinker satışına rağmen, (.....) ton gri klinker satın aldığı ifade edilmiştir. Dolayısıyla, Çimsa'nın Özgür Çimento'nun klinker taleplerini karşılamalarının mümkün olmadığı anlaşılmıştır.

1230

Savunmada gönderilen 2003 yılı kapasite kullanım oranları, klinker alış-satış miktarları, aylık stok miktarları incelendiğinde, teşebbüsün stoklarının özellikle yaz aylarında aşırı düştüğü, klinker alışlarının satışlardan daha fazla olduğu, daha çok klinker alıcısı konumunda bulunduğu görülmüştür. Böyle bir durumda, klinker alıcısı konumuna gelen bir şirketin, özellikle de stoklarındaki aşırı düşüş nedeniyle, taahhütlerini yerine getirememeye pahasına klinker satmasını beklemek akılcı olmayacaktır. Bu durumda, ihracat-yurt içi satışların karlılıklarının karşılaştırılması da anlamsız hale gelmektedir.

1240

Teşebbüsün savunmalarına ilişkin olarak yukarıda yer verilen bilgi ve değerlendirmeler ışığında, savunmalarda belirtilen hususların, Özgür Çimento'nun klinker talebinin yapıldığı dönemde, Çimsa'nın klinker satışı yapabilecek durumda olmadığını, dolayısıyla 2003 yılına ait uyumlu eylem şeklindeki rekabet ihlaline katılmadığını ortaya koyduğu sonucuna ulaşılmıştır.

I.3.1.5.4. Batı Grubu

1250

Teşebbüs savunmalarında, Batıçim'e ait olan Çavdır Öğütme ve Paketleme Tesisi ile Batisöke'nin merkezlerinin soruşturma konusu Antalya-Merkez'e uzak mesafede buldukları ve buradan klinkerin taşınmasının ekonomik bulunmadığı; netice itibari ile bu soruşturma kapsamında Antalya-Merkez klinker pazarında herhangi bir faaliyeti olmayan Batıçim'in eylemlerinin, ekonomik ve rasyonel gerçeklerle açıklanabilen; borçlar hukukundaki "sözleşme serbestisi" ve serbest piyasa ekonomisindeki "teşebbüslerin serbestçe karar alabilmesi" ilkelerinin bir yansıması olan ve ayrıca tamamen bağımsız olarak belirlenen süregelen şirket politikalarına uygun alınmış tek taraflı kararların sonucu olduğu; Batıçim'in piyasadaki diğer şirketler ile hareketlerini bilinçli olarak aynı yöne yöneltme iradesinin bulunmadığı, tüm faaliyetlerini kendi bağımsız kararları ile yönlendirdiği, Özgür Çimento tarafından yapılan ürün taleplerine bugüne kadar izlenen şirket politikası sonucu farklı bir yanıtın verilmediği, müvekkilin bugüne kadar gerek şikayetçi Özgür Çimento'ya, gerekse Ado Çimento'ya hiçbir şekilde klinker satmadığı; (.....TİCARİ SIR.....); şirket eylemlerinin, 4054 sayılı Kanun'un 4. maddesine uygun olarak ekonomik ve rasyonel gerekçeler ile açıklanabileceğinin açıkça tespit edileceği; söz konusu klinker talebinin ihracat bağlantıları dolayısıyla reddedildiği ve bu gerekçenin rasyonel ve diğer teşebbüslerin benzer davranışlarından tamamen farklı ekonomik dayanakları olan tek yanlı verilmiş bir karar ile ortaya çıktığı; söz konusu ürün talebine ilişkin cevabın paralel davranış olarak nitelendirilemeyeceği belirtilmektedir.

1270

Batı Grubu, Çavdır'da bulunan öğütme ve paketleme tesisleri aracılığıyla bölgeye çimento satışının olması ve Antalya piyasasına olan klinker satma potansiyeli ve bu doğrultuda kendine yapılan klinker talebini karşılamaması doğrultusunda soruşturmaya dahil edilmiştir.

1280 Batıçim'in Antalya pazarına klinker satış potansiyeli bulunmakla birlikte, bölgeye daha önce klinker satışı yapmadığı tespit edilmiştir. Dolayısıyla, 2003 yılında öğütme tesislerine klinker satmayarak, davranışlarında bir değişiklik gerçekleştirilmemiştir. Ayrıca, Antalya çimento pazarındaki payının çok düşük olması ve hazır beton pazarında faaliyetinin bulunmaması da dikkate alındığında; Batı Grubu'nun, Antalya'daki öğütme tesislerine klinker satmayarak, çimento ve hazır beton pazarlarındaki faaliyetlerini zorlaştırmaya yönelik uyumlu eyleme katılmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

1.3.2. Uyumlu Eyleme İşaret Eden Diğer Göstergeler

1290 Önceki bölümde detaylı olarak yer verilen, çimento ve hazır beton pazarlarında rakibi konumunda olan öğütme tesislerine klinker vermeyerek faaliyetlerini zorlaştırmaya çalıştıkları iddiasına ilişkin olarak öncelikle, bölgeye klinker satan teşebbüslerin mal vermeyi reddetmelerinin sebebine ilişkin olarak, teşebbüslerden Göлтаş, Denizli Çimento ve Batı Grubu'nun söz konusu talebi karşılayacak durumda oldukları, Çimsa'nın mal verebilecek durumda olmadığı tespiti yapılmıştır. Bu durumda, klinker satabilecek teşebbüslerin, satış yapmama kararının bireysel veya rakiplerle koordineli olarak verilmiş olması önem kazanmaktadır.

1300 Soruşturma sürecinde yapılan yerinde incelemelerde, ilgili teşebbüsler arasında anlaşmanın varlığını gösterecek deliller bulunamamıştır. Ancak, anlaşma ispatlanamamakla birlikte, konuya ilişkin olarak uyumlu eylem karinesinin getirilebilecektir.

1310 Uyumlu eylem karinesi, 4054 sayılı Kanun'un 4. maddesinde ifade edildiği şekliyle, "*bir anlaşmanın varlığının ispatlanamadığı durumlarda piyasadaki fiyat değişmelerinin veya arz ve talep dengesinin ya da teşebbüslerin faaliyet bölgelerinin, rekabetin engellendiği, bozulduğu kısıtlandığı piyasalardakine benzerlik göstermesi*" durumunda kullanılabilir bir kavramdır. Bir başka ifadeyle bir teşebbüs, diğer teşebbüslerle birlikte, normal piyasa koşulları altında kendi çıkarı için doğru olan bir hareketi yapmıyorsa ya da örneğin, fiyat gibi bazı parametrelerin hareketleri normal koşullarda olması beklenenden farklılıklar gösteriyorsa, söz konusu pazarda faaliyet gösteren teşebbüslerin uyumlu eylem yoluyla, anılan Kanun'un 4. maddesini ihlal ettiği söylenebilir. Uyumlu eylem suçlamasıyla karşılaşan teşebbüsler, aksini ispatlayarak bu sorumluluktan kurtulabilir.

1320 Uyumlu eylem karinesi, yukarıda da açıklandığı üzere ilgili pazar yapısının, rekabetin engellendiği, bozulduğu veya kısıtlandığı piyasalardakine benzemesi durumunda kullanılabilir. Yani bir pazarda normal şartlarda ya da pazarın olması gerektiği gibi doğal işleyişi içerisinde teşebbüslerden beklenen davranışlar gözlenmiyorsa, o pazarda suni bir takım oluşumların varlığından söz etmek gerekir.

Bu bağlamda Antalya pazarının klinker ithalat – ihracat değerleri, söz konusu suni oluşumlara işaret eder niteliktedir²².

Tablo 18- Göltaş - İhracat Miktarları (Ton)

	2000	2001	2002	2003	2004 (5 ay)
T. Çimento	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)
Klinker	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)
Toplam	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)

Tablo 19- Denizli Çimento - İhracat Miktarları (Ton)

	2000	2001	2002	2003	2004 (5 ay)
T. Çimento	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)
D. Çimento	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)
Klinker	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)
Toplam	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)

Tablo 20- Özgür Çimento ve Ado Çimento Klinker İthalatı (Ton)

	2000	2001	2002	2003	2004 (5 ay)
Özgür Çimento	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)
Ado Çimento	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)	(.....)

1330

Yukarıdaki tablolardan görüleceği üzere, Antalya Limanı'ndan 2003 yılı içerisinde Denizli ve Göltaş tarafından toplam (.....) ton klinker ihracatı gerçekleştirilmiştir. Öte yandan, söz konusu dönemde Özgür Çimento ve Ado Çimento aynı limandan toplam (.....) ton klinker ithalatı yapmıştır²³. Yani, aynı limandan (.....) tondan fazla klinker yurtdışına satılırken, yine aynı limandan (.....) tona yakın klinker yurtdışından satın alınmıştır. Böyle bir durumu normal koşullarda açıklayacak bir takım nedenler olmalıdır. Bir başka ifadeyle, Özgür Çimento ve Ado Çimento'nun, bölgelerinden klinker almaktansa ithalat yapmalarını gerektirecek bazı nedenleri bulunmalıdır. Bu nedenlerin ne olabilecekleri sorusuna gelen ilk cevap fiyattır. Eğer ithalat, yurt içi alıma göre daha hesaplıysa ithalat yapılması mantıklı olabilir. Bu bağlamda, söz konusu ithalatçı firmaların ithalat fiyatlarıyla yurt içi fiyatlarının karşılaştırması aşağıdaki gibidir:

1340

Tablo 21- Özgür Çimento 2003 Yılı Klinker İthalat – Yurt İçi Alış Bilgileri

İthalat Miktarı (Ton)	Ortalama Maliyet (\$/Ton) ²⁴	Yurt İçi Alışlar (Ton)	Ortalama Maliyet (\$/Ton) ²⁵
(.....)	(.....)	(.....)	(.....)

²² Özgür Çimento'dan ve Ado Çimento'dan alınan 2003 yılı klinker ithalat bilgisiyle, Ortadoğu Liman İşletmesi'nin söz konusu şirketlerin ithalat miktarına ilişkin gönderdiği bilgi birbirinden farklıdır.

²³ 2000-2002 arasındaki üç yıllık dönemde ise ithalat miktarı çok düşük seviyelerde gerçekleşmiştir

²⁴ Bu maliyet hesaplamasında bir ton klinkerin FOB fiyatı (...) \$, navlun bedeli 10 \$ ve diğer masraflar da (yükleme-boşaltma, liman giderleri, vs.) 5 \$ olarak alınmıştır.

²⁵ Özgür Çimento'nun Göltaş'tan olan klinker alış fiyatı ton başına (...) \$, nakliye ve diğer giderler ise 7 \$ olarak kabul edilmiştir.

Tablo 22- Ado Çimento 2003 Yılı Klinker İthalat – Yurt İçi Alış Bilgileri

İthalat Miktarı (Ton)	Ortalama Maliyet (\$/Ton) ²⁶	Yurt İçi Alışlar (Ton)	Ortalama Maliyet (\$/Ton)
(.....)	(.....)	(.....)	(.....)

1350

Bu bilgilerden de görüleceği üzere, ithalat yapan şirketler açısından, ithalatın yurt içi temine göre fiyat avantajı bulunmadığı, hatta daha pahalı olduğu söylenebilir. Ayrıca, dış ticaretin taşıdığı riskler de bu karşılaştırmada göz önüne alınmalıdır.

1360

Yukarıdaki soruya verilebilecek ikinci yanıt ise, ithal klinkerin daha kaliteli olabileceği yönündedir. Ancak klinker kalitesinin, çimento üretiminde belirleyici olduğu söylenemez. Söz konusu klinkerden üretilecek olan çimentonun kalitesi önemli olup, çimentonun belirli standartlara uygunluğu gerekmektedir. Nitekim, TSE son üç yıldır ithal edilen klinker için her parti sevkiyatta standart kontrolü yapılması uygulamasından vazgeçmiştir. Bunun yerine bir yıl geçerli olan muafiyet belgeleri vermektedir.

1370

İhracat yapan şirketler açısından bakıldığında, söz konusu teşebbüslerin yurt içi satışlara göre çok daha fazla risk içeren ihracata yönelmelerini gerektirecek bazı nedenleri olmalıdır. İthalatçı teşebbüsler tarafından yapılan değerlendirmeye benzer bir şekilde, ihracatın yurt içi satışlara göre daha karlı olması, bu durumun sebebi olabilecek niteliktedir. Ancak, fiyat karşılaştırması yapıldığında, ihracat yoluyla elde edilen gelirin, yurt içi satışa göre oldukça düşük olduğu anlaşılmaktadır. Bu kapsamda, ilgili fiyatlara ilişkin özet bilgi aşağıdaki şekildedir:

Tablo 23- Göltaş 2003 Yılı Klinker İhracat – Yurt İçi Satış Bilgileri

İhracat Miktarı (Ton)	Ortalama Kazanç (\$/Ton) ²⁷	Yurt İçi Satışlar (Ton)	Ortalama Kazanç (\$/Ton)
(.....)	(.....)	(.....)	(.....)

Tablo 24- Denizli Çimento 2003 Yılı Klinker İhracat – Yurt İçi Satış Bilgileri

İhracat Miktarı (Ton)	Ortalama Kazanç (\$/Ton) ²⁸	Yurt İçi Satışlar (Ton)	Ortalama Kazanç (\$/Ton)
(.....)	(.....)	(.....)	(.....)

1380

İhracat – yurt içi satışlar bilgilerinden de anlaşılacağı üzere, Denizli Çimento ve Göltaş için, klinkerin yurt içinde satışını yapmak, ihracata göre hem çok daha kazançlı, hem de daha az risklidir. Örneğin Göltaş, 2003 yılında ihracatını yaptığı (.....) ton klinkeri, başta Özgür Çimento ve Ado Çimento

²⁶ Bu maliyet hesaplamasında bir ton klinkerin FOB fiyatı (...) \$ (ithal limanında), navlun bedeli 10 \$ ve diğer masraflar da (yükleme-boşaltma, liman giderleri, vs.) 5 \$ olarak alınmıştır.

²⁷ Bu maliyet hesaplamasında bir ton klinkerin FOB fiyatı, Göltaş'ın 2003 yılı ortalaması olan (...) \$ (Antalya limanında), nakliye bedeli (Isparta – Antalya) ve diğer masraflar 7 \$ olarak alınmıştır. Bu itibarla Göltaş'ın bir ton klinkerin ihracatıyla oluşan net kazancı yaklaşık (...) \$ civarındadır.

²⁸ Denizli Çimento'nun 2003 yılı klinker ihracatının ağırlıklı ortalama ton fiyatı FOB olarak (...) \$'dır. Şirketin gönderdiği bilgilere göre ihracata ilişkin diğer maliyetlerin toplamı ise (Denizli – Antalya nakliye, yükleme, gümrükleme ve gözetim) ton başına 7,69 \$'a gelmektedir. Bu itibarla şirketin klinker ihracatından kaynaklanan ortalama kazancı (...) \$ seviyesindedir.

olmak üzere yurt içi pazarlarda değerlendirseydi, yaklaşık (.....) \$ daha fazla kazanç sağlayabilirdi²⁹. Benzer şekilde Denizli Çimento da, bu yolla yaklaşık (.....) \$ bin daha fazla kazanabilirdi. Dolayısıyla, rasyonel bir seçim yapılması durumunda, ihracat yerine yurt içi pazarlara satış yapılmasının daha muhtemel olduğu anlaşılmaktadır.

1390 Şirketlerin, yakın bölgelerden temin imkanı varken, fazladan bir takım risklere katlanarak ve daha fazla bedel ödeyerek ithalat yapmasının makul olmadığı görülmektedir. Ado Çimento ve Özgür Çimento'nun ithalat yapmasının altında, diğer bölümlerde de açıklandığı üzere, yurt içi teminin mümkün olmaması yatmaktadır. Yine benzer şekilde Denizli Çimento ve Göltaş'ın, ihracattan daha karlı olmasına rağmen, Ado Çimento ve Özgür Çimento'ya klinker satmaktan kaçınmasının altında yatan nedenin de, klinker sağlayıcılarının arasındaki bir uyumlu eylem neticesinde, söz konusu teşebbüslerin, özellikle çimento pazarında rekabetçi davranışlar gösteren Ado Çimento ve Özgür Çimento'yu zor durumda bırakarak, çimento ve hazır beton pazarı dışına çıkarma isteği bulunmaktadır. Soruşturma döneminde, Özgür Çimento'nun, Göltaş'ın kurulu bulunduğu Isparta'ya çimento satması sonucu yaşananlar da bu durumu doğrulamaktadır.

1400 Yukarıda açıklandığı üzere; Göltaş ve Denizli Çimento arasında gerçekleştirilen uyumlu eylem yoluyla, Özgür Çimento'dan gelen klinker taleplerinin çeşitli bahanelerle karşılanmaktan kaçınıldığı tespit edilmiştir. Bu durumun sebebinin ise, bağımsız çimento ve hazır beton üreticisi öğütme tesislerinin çimento ve hazır beton pazarlarındaki rekabetçi etkileri olduğu anlaşılmıştır. Nitekim, Özgür Çimento'nun Göltaş'ın fabrika bölgesi olan Isparta'ya çimento satması üzerine, Eylül 2003 tarihinde Göltaş'ın Özgür Çimento'ya klinker satışını durdurma noktasına getirmesine sebep olmuştur. Yurt içi klinker teminine alternatif olan ithalat ise, en azından kısa vadede yurt içi temine birebir ikame değildir.

1420 Bu aşamada, bağımsız öğütme tesisi ve hazır betoncuların önemini vurgulamak yerinde olacaktır. Dikey entegre olmuş çimento üreticilerinin yanı sıra öğütme tesislerinin varlığının, Antalya gibi talebin yüksek olduğu bir bölgede pazar dengesinin oluşmasında oldukça yüksek rekabetçi etkisi bulunmaktadır. Ayrıca öğütme tesisleri, fiyatlar uygun olduğunda, Antalya yakınındaki diğer illere de (Isparta, Burdur, Denizli gibi) torbalı çimento satışı yaparak rekabetçi etkisini söz konusu bölgelerde de göstermektedirler. Bu durumun pazarda rekabeti artırması sonucunda, çimento üreticisi entegre tesisleri rahatsız etmesi ise doğaldır. Antalya Bölgesi'ndeki çimento ve hazır beton fiyatlarının, talebin oldukça yüksek olmasına rağmen, diğer bölgelerdeki fiyatlardan düşük olması, yukarıdaki değerlendirmeyi doğrular niteliktedir.

---

²⁹ (.....) ton * ((...) \$ - (...) \$) = (.....) \$

I.3.2.2. Savunmalar ve Savunmalara İlişkin Değerlendirmeler

1430 I.3.2.2.1. Göлтаş

Göлтаş, yurt içi satışların daha karlı olmasına rağmen yurt dışına klinker satışı yapmasını da uluslararası alandaki müşteri portföyünü kaybetmeme isteğinin bir neticesi olarak açıklamakta olup, Özgür Çimento ile teminat ve düzenli ödeme konularında yaşanmış olan sıkıntıların, bu türden sorunların söz konusu olmadığı yurtdışı bağlantıları daha da rasyonel bir hale getirdiği iddia edilmektedir.

1440 Göлтаş'ın, hem uluslararası alandaki müşteri portföyünü kaybetmemek açısından, hem de Özgür Çimento'yla yaşanan teminat ve düzenli ödemelere ilişkin sıkıntılar sebebiyle, klinker ihracatının iç satışa nazaran daha rasyonel olduğu iddiası, Özgür Çimento'ya yapılan klinker satışlarının 2003 yılı başlarından itibaren neden daha az rasyonel hale geldiği sorusunu akla getirmektedir. Özgür Çimento'yla yaşanan teminat ve düzenli ödemelere ilişkin sıkıntılarının kanıtı olarak banka dekontu ya da ihtarname yazısı gibi daha güvenilir kaynaklar istenmiş ancak, söz konusu belgeler gönderilmemiştir.

1450 Teşebbüs tarafından gerek önaraştırma gerekse soruşturma raporuna dayanak yapılan bilgi ve belgelerin eksik gönderildiği ve bu şekilde savunma hakkının ciddi şekilde kısıtlandığını öne sürülmektedir.

Gerek önaraştırma, gerekse soruşturma sonrası gönderilen belgeler, iddiaların ortaya koyulması bakımından yeterli bulunmaktadır. Ticari sır veya gizli bilgi niteliğinde olmayan tüm bilgi ve belegeler teşebbüse gönderilmiştir.

I.3.2.2.2. Denizli Çimento

1460 Teşebbüs tarafından; iç piyasa yerine ihracat yoluyla satış yapılmasının nedenlerinin farklı olduğu; klinkerin çimentodan farklı olarak her zaman ticarete konu olan bir ürün olmadığı, fabrikanın ana hedefinin çimento üretimi için gerekli olan rezervi garanti edecek kapasite ile sınırlı bulunduğu; hiçbir çimento fabrikasının sırf satmak için klinker üretmeyeceği; ana üretimi için şart olan klinker rezervini elinde bulundurmaya yönelik üretim yapılacağı; ancak önceden öngöremediği bazı arıza durumlarda ihtiyaç fazlası stok oluştuğunda, klinkerin uzun süreli stoklanamaması nedeniyle bu stokları eritmek amacıyla elden çıkarılacağı; böyle bir anda iç piyasadan talep yoksa doğal olarak ihracat yapılacağı; kaldı ki ihracatın, iddia edildiği gibi iç piyasadan daha az karlı olmadığı belirtilmektedir.

1470 Daha önceki dönemlerde Denizli Çimento'nun gerçekleştirdiği klinker ticareti dikkate alındığında stok vb. açılardan bir sıkıntı içinde olmadığı söylenebilecektir. (.....TİCARİ SIR.....) Çimento ürününün sezonluk özelliği, uzun süre stoklanamaması da dikkate alındığında, çimento olarak satışı yapılamıyorsa klinker olarak satışın tercih edilmesi, kar maksimizasyonu amaçlı her şirketin uygulaması beklenen bir stratejidir. Ayrıca, Özgür Çimento ve Ado Çimento'nun 2003 yılında değişik tarihlerde klinker talebinde buldukları dikkate alındığında, iddia edilenin aksine, iç

piyasada talebin bulunduğu, ancak Denizli Çimento'nun ihracatı tercih ettiği görülmektedir.

1480

Diğer yandan ihracat/ithalat ile iç piyasa satış fiyatlarının karşılaştırılması sonucu ortaya çıkan tablo oldukça açıktır. Böyle bir durumda gerek öğütme tesisleri, gerekse çimento fabrikaları açısından makul olan, iç piyasaya yönelmek iken; çimento fabrikalarının iç piyasadan gelen talepleri karşılamamalarının ve öğütme tesislerinin ithalat yapmak durumunda kalmalarının temelinde, Denizli Çimento ve Göltaş'ın öğütme tesislerinin rekabetçi etkilerini ortadan kaldırmak amacıyla, uyumlu eylem halinde öğütme tesislerini pazar dışına çıkarmaya çalışmalarının yattığı sonucuna ulaşılmıştır.

1490

Teşebbüs tarafından, klinker ithalatının her zaman dezavantajlı ve sıkıntılı olmadığı; esasen, bir malın iç piyasadan temini ile ithalat yoluyla sağlanmasının tamamen teşebbüslerin tercihi olduğu iddia edilmektedir.

1500

Öğütme tesisleri açısından, nakliye riski (hava koşulları, gemi temini ve liman sorunları vb.), döviz kuru dalgalanmalarından kaynaklanan kur riski ile birlikte, uluslar arası yurt dışı klinker sağlayıcılarından istikrarlı olarak klinker ithal etmenin sıkıntılı olduğu gibi veriler düşünüldüğünde, yurt içinden temin yerine ithalata yönelten nedenlerin ekonomik gerekçeler olmadığı anlaşılmaktadır. Bu durum, yurt içi klinker tedarikçisi konumdaki teşebbüslerin ortak tutumundan kaynaklanmaktadır.

Savunmalarda, daha önceki soruşturmalardaki iddiaların yaygın bir tüketici gurubunun (çimento, hazır beton kullanan inşaatçılar gibi) haklarının korunması amacına yönelik olmasına karşın, bu soruşturma ile aynı sektörde faaliyet gösteren iki teşebbüsün çıkarlarının korunmaya çalışıldığı da belirtilmektedir.

1510

Mevcut soruşturma, iki rakibin uyumlu eylem yoluyla pazardaki diğer rakipleri pazar dışına çıkarmaya çalışmasıyla ilgili olup, doğrudan öğütme tesislerinin çıkarını korumaya yönelik değildir. Ayrıca, bazı durumlarda, pazardaki bazı teşebbüslerin korunmasının, nihai anlamda rekabetin korunmasını sağladığı da bilinmektedir. Diğer bir ifadeyle, piyasadaki rakipler korunarak, piyasanın rekabetçi yapısının korunması sağlanmakta ve böylece rekabetten kaynaklanan faydaların gerçekleşmesi beklenmektedir.

J. GEREKÇE VE HUKUKİ DAYANAK

1520

4054 sayılı Kanun'un 4. maddesinde, "*belirli bir mal veya hizmet piyasasında doğrudan veya dolaylı olarak rekabeti engelleme, bozma ya da kısıtlama amacını taşıyan veya bu etkiyi doğuran yahut doğurabilecek nitelikte olan teşebbüsler arası anlaşmaların hukuka aykırı ve yasak olduğu*" düzenlenmiştir. Bu hüküm, bütün teşebbüsler arası anlaşma, karar ve uyumlu eylemlere geniş bir şekilde uygulanmakta olup, temel amacı, her bir teşebbüsün kendi ticari politikalarını ve piyasadaki faaliyetlerini tek başına, diğerlerinden bağımsız olarak belirlemesidir.

Rekabet Hukuku açısından fiyat tespitine yönelik anlaşmalar en ağır rekabete aykırılık halleri arasında değerlendirilmiş ve çok açık bir biçimde yasaklanmıştır.

1530

Bir anlaşmada, rekabeti sınırlama amacı açıksa, anlaşmanın kendisi veya en azından rekabeti bozucu hükümleri, “per se” bir rekabet ihlali oluşturur. Bu durumda anlaşmanın rekabet üzerindeki etkilerinin incelenmesine gerek yoktur. Rekabeti bozucu nitelikte olan anlaşmalar, tarafların kendi bağımsız rekabetçi faaliyetlerini ortak çıkarlar adına gözden çıkardıkları bir yapısal çerçeve yaratır. Bu sebepten dolayı, sadece rekabete aykırı bir anlaşmaya taraf olmak, anlaşma etkilerini gerçekleştirmemiş olsa dahi yasaktır.

1540

Öte yandan, 4054 sayılı Kanun’un 4. maddesinin gerekçesinde, “*Bu Kanunun amacı rekabetin korunması olduğuna göre, rekabeti engelleyici, kısıtlayıcı veya bozucu teşebbüsler arası anlaşma ve uygulamaların yasaklanması gerekir. Maddenin amacı bakımından anlaşma, hukuki şekil şartlarına uymasa bile tarafların kendilerini bağlı hissettikleri her türlü uzlaşma ya da uyuşma anlamında kullanılmıştır. Anlaşmanın yazılı veya sözlü olmasının önemi yoktur. Teşebbüsler arasında bir anlaşmanın varlığı tespit edilemese bile teşebbüsler arasında kendi bağımsız davranışları yerine geçen bir koordinasyon veya pratik işbirliği sağlayan, doğrudan veya dolaylı ilişkiler de, eğer aynı sonucu doğuruyorsa, yasaklanmıştır. Böylece teşebbüslerin Kanuna karşı hile yolu ile rekabeti sınırlayıcı uygulamaları meşru göstermeleri engellenmek istenmiştir*” denilerek, anlaşma kavramının, sözleşmelerden çok daha geniş bir irade birlikteliği niteliğinde olduğu açıklanmıştır. Sözleşme olmaksızın da rekabet ortamını bozan her türlü ilişkinin uygulamaya sokulması da anlaşma niteliğindedir. Ayrıca, rekabeti kısıtlayıcı, sınırlayıcı, ya da ortadan kaldırııcı etkileri nedeniyle, "centilmenlik anlaşmaları" ve "sözlü anlaşmalar" da 4054 sayılı Kanun’un 4. maddesi kapsamında değerlendirilmektedir.

1550

1560

Ayrıca, 4054 sayılı Kanun’un 4. maddesinin son fıkrasında; “*Bir anlaşmanın varlığının ispatlanamadığı durumlarda piyasadaki fiyat değişmelerinin veya arz ve talep dengesinin ya da teşebbüslerin faaliyet bölgelerinin, rekabetin engellendiği, bozulduğu veya kısıtlandığı piyasalardakine benzerlik göstermesi, teşebbüslerin uyumlu eylem içinde olduklarına karine teşkil eder. Ekonomik ve rasyonel gerçeklere dayanmak koşuluyla taraflardan her biri uyumlu eylemde bulunmadığını ispatlayarak sorumluluktan kurtulabilir.*” hükmü yer almaktadır.

1570

Yine, 4. maddenin son fıkrasına ilişkin olarak, söz konusu maddenin gerekçesinde; “*Rekabeti kısıtlayıcı anlaşmaların yasaklandığı bir hukuk düzeninde genellikle bu tür anlaşmalar gizli yapılmakta ve bunların varlığının ispatı oldukça güç, bazen de imkansız olmaktadır. Bu nedenle Maddenin üçüncü fıkrasında belirtilen hallerin varlığı halinde teşebbüslerin uyumlu eylem içinde oldukları karinesi kabul edilmiştir. Böylelikle uyumlu eylem içinde olmadıklarını ispat yükü ilgili teşebbüslere geçirilmiş bulunmakta ve ispat güçlüğü nedeniyle Kanunun işlemez hale gelmesinin önlenmesi amaçlanmıştır.*” denilerek “uyumlu eylem karinesi”nin amacı ve işleyişi açıklanmıştır.

Yukarıda yer verilen değerlendirmeler ışığında;

- 1580 1- Antalya Bölgesi'ne klinker satıcısı konumunda olan Göltaş ve Denizli Çimento'nun, öğütme tesislerinin klinker talebinin olduğu dönemlerde kapasite, üretim ve stok bakımından müsait olmalarına rağmen, ihracata göre fiyat ve taşıdığı riskler bakımından daha avantajlı olan yurt içi satışı reddetmelerinin,
- 2- Öğütme tesislerinin de yurt içi temine göre daha riskli ve daha pahalı olan ithalata yönelmesinin

1590 pazarda etkinsizliğin varlığını ve Antalya Bölgesi klinker pazarında söz konusu 2 teşebbüsün, öğütme tesislerine klinker satmama konusunda uyumlu eylem içinde olduklarını gösterdiği; bu durumun sebebinin klinker pazarının alt pazarı olan çimento ve hazır beton pazarında rakip konumunda olan öğütme tesislerini pazar dışına çıkarmaya çalışmak olduğu sonucuna ulaşılmış ve bu eylemlerin, 4054 sayılı Kanun'un "Rekabeti Sınırlayıcı Anlaşma, Uyumlu Eylem ve Kararlar" başlıklı 4. maddesinin, "*Belirli bir mal veya hizmet piyasasında doğrudan veya dolaylı olarak rekabeti engelleme, bozma ya da kısıtlama amacını taşıyan veya bu etkiyi doğuran yahut doğurabilecek nitelikte olan teşebbüsler arası anlaşmalar, uyumlu eylemler ve teşebbüs birliklerinin bu tür karar ve eylemleri hukuka aykırı ve yasaktır*" şeklindeki genel hükmünü ve özellikle de, "*Rakip teşebbüslerin faaliyetlerinin zorlaştırılması, kısıtlanması veya piyasada faaliyet gösteren teşebbüslerin boykot ya da diğer davranışlarla piyasa dışına çıkartılması yahut piyasaya yeni gireceklerin engellenmesi*" hükmünü içeren (d) bendini açıkça ihlal eder nitelikli olduğu görüşüne ulaşılmıştır.

1600

1610 4054 sayılı Kanun'un 16. maddesinin ikinci fıkrası, "*bu Kanunun 4 üncü ve 6 ncı maddesinde yasaklanmış olan davranışları gerçekleştirdiği Kurul kararı ile sabit olanlarla bu Kanunun 11 inci maddesinin (b) bendinde yazılı davranışlarda bulunan teşebbüs niteliğindeki gerçek ve tüzel kişiler ile teşebbüs birlikleri ve/veya bu birliklerin üyelerinin bir yıl önceki mali yıl sonunda oluşan ve Kurul tarafından saptanacak olan yıllık gayri safi gelirinin yüzde onuna kadar para cezası verilebileceğini*" hükme bağlamaktadır. Bu bağlamda, Kurul tarafından takdir olunan idari para cezasının belirlenmesinde, ilgili teşebbüslerin, 2002 mali yıl sonunda oluşan yıllık gayri safi gelirleri esas alınmıştır.

K. SONUÇ

1620 Önaraştırma ve soruşturmaya ait tüm savunma, ek savunma, sözlü savunma tutanakları, sözlü savunma toplantısının ses kayıtlarının yazılı açılımı, raporlar, Danıştay'ın kararı, tüm dosya münderecatında yer alan bilgi ve belgelerin incelenmesi sonucunda;

- 1- Göltaş-Göller Bölgesi Çimento San. ve Tic. A.Ş. ve Denizli Çimento San. A.Ş.'nin uyumlu eylem halinde mal vermeyi reddetmek suretiyle, çimento ve hazır beton pazarında rakip konumunda olan Özgür

Çimento ve Beton Endüstrisi A.Ş.'yi piyasa dışına çıkartmaya çalıştığına,

- 1630 2- Yukarıda bahsedilen ihlalden dolayı 2002 yılı net satışları üzerinden, Göлтаş-Göller Bölgesi Çimento San ve Tic. A.Ş.'ne takdiren %3'ü oranında olmak üzere 2.117.033 YTL ve Denizli Çimento San. A.Ş.'ne takdiren %2'si oranında olmak üzere 1.766.235 YTL para cezası ile cezalandırılmalarına,

OYÇOKLUĞU ile karar verilmiştir.

Rekabet Kurulu'nun 20.9.2007 günlü ve 07-76/908-346 Sayılı Kararına

KARŞI OY

Karar'ın 1. hüküm maddesi ile, Göltaş-Göller Bölgesi Çimento San. ve Tic. A.Ş. (Göltaş) ve Denizli Çimento San. A.Ş.(Denizli)'nin bulunduğu coğrafi alanda uyumlu eylem halinde mal vermeyi reddetmek suretiyle, çimento ve hazır beton pazarında rakip konumda olan Özgür Çimento ve Beton Endüstrisi A.Ş.(Özgür)'ün piyasa dışına çıkartılmaya çalışıldığına karar verilerek, şikayetçi teşebbüsün faaliyet gösterdiği Antalya coğrafi pazarına çimentonun yarı mamul ürün olan "klinkeri" satmaları iktisadi mülazahalar ve soruşturulan dört teşebbüsün (Göltaş, Çimsa, Batı Söke ve Denizli) fabrika kuruluş yerleri itibariyle mümkün iken, birlikte paralel davranış sergileyerek uyumlu eylem içinde, rakibi pazar dışına çıkarmayı amaçlayarak mal vermedikleri kabul edilmiştir.

Bu kabul yapılırken dosya muhtevassından görüleceği üzere, soruşturulan teşebbüslerin Antalya'ya olan kara yolu ile uzaklıkları esas alınmış ;

Batı Söke'nin 345 km,

Denizli'nin 280 km,

Göltaş'ın 150 km,

Çimsa'nın 487 km,

mesafeden Özgür Çimento ve Beton Endüstrisi A.Ş.'ye klinker satmalarının mümkün olduğu varsayılmıştır. Bu faraziye bakımından klinker hammaddesinin 487km gibi bir mesafeden getirilip Antalya'da öğütülerek çimento olarak satılabileceği iktisadi gerçek olarak kabul edilmiştir. Bu faraziyenin doğruluğu kabul edilebilirse demektir ki, Özgür Çimento'ya bu mesafede veya daha yakın olan; ülkemizin Güneybatı ve Orta Anadolu bölgelerindeki örneğin, 285 km uzaklıktaki Set Afyon Fabrikası ve 340 km uzaklıktaki Konya Çimento Fabrikası gibi klinker üreticisi olan soruşturma kapsamı dışındaki diğer teşebbüsler de klinker satabilir. Diğer bir deyişle, uyumlu eylem halinde bulunan klinker üreticisi dört teşebbüsün pazar dışına çıkarmaya çalıştığı ve ticari olarak zor duruma düşürdüğü şikayetçi teşebbüs, Set Afyon ve Konya Çimento gibi diğer üreticilerden iktisadi olarak mal(klinker) tedarik edebilir ve faaliyetlerini sürdürebilir.

Karar'ın 1. hüküm maddesinin dayandığı bir diğer gerekçe ise; arz kısıtlamasına maruz kalan şikayetçi teşebbüsün, klinker ithalatının Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından yapılan standarda uygunluk kontrolü ve limanda boşaltma güçlükleri sebebiyle fiilen imkansız hale geldiği düşüncesidir.

Bu durum dünyada ve ülkemizde çimento ve klinker gibi nakliye maliyetlerinin toplam maliyetler içinde yüksek yer tuttuğu üretim sektöründe, işletmelerin yapılabirlik etüd çalışmalarında fabrika yeri seçim kriterleri arasında olan limana yakınlık ve deniz yolu ile hammadde temininin önemli avantaj olduğu bilimsel, genel kabul görmüş bir kriter ile çelişmektedir. Ülkemizde de çimento sektörüne bakıldığında, hammadde ve mamul maddelerinin ithalatı ve ihracatı bakımından özellikle, Ege ve Marmara bölgesindeki tesislerin deniz kenarına ve limanlara yakınlıklarının fabrika kuruluş yeri seçiminde önemli etken olduğu ve bu avantajın fabrikaların ekonomik tesis ömrü süresince işletme maliyetleri bakımından kendilerine rekabet imkanı yarattığı bir gerçektir.

Diğer taraftan, sınai mamullerin kalite denetiminde bütün dünyada olduğu gibi ülkemizde de yapılan, mevcut ürün standartlarına göre ithal mallar üzerinde gümrüklerde örnekleme yöntemiyle yapılan “Türk Standartlarına Uygunluk Denetimi” yasaları gereğince Dış Ticaret Müsteşerlığı’na (DTM) yapılan rutin kontrollerdir. İthalatı yapılan her parti mal içinden alınan numuneler üzerinde üniversitelerin ve akredite olmuş özel ve kamu laboratuvarlarında yapılan, deprem kuşakları üzerinde bulunan ülkemiz için hayati öneme haiz inşaat malzemelerinin standarda uygunluğunu sınavan normal, tanımlanmış işlemler olan kontrollerin ithalatı imkansızlaştıran unsur olması düşünülemez. Ayrıca, denetim ile ilgili Kamu otoritesinin, herhangi bir teşebbüs için diğerlerine göre zorluk çıkarıcı veya uyumlu eylem içinde olan teşebbüsler adına şikayetçi teşebbüse farklı tasarruflarda bulunabilmesi düşünülmecek bir durumdur.

Bu sebeplerden ötürü, klinker ithalatının liman bölgesinde kurulu olan bir öğütme tesisi için hammadde ithalatının imkansız olması ve DTM’ce yapılan standartlara uygunluk denetiminin firma hammadde tedarikini işletmenin üretimi durdurmak noktasına getirebilecek bir etken olarak kabul edilmesi makul bulunmamakta olup, şikayetçi teşebbüsün ve ülkemizdeki benzer prosese sahip Ado Çimento’nun bugüne kadar hammadde ihtiyaçlarını kısmen ithalat yoluyla karşıladığının ve şikayetçi teşebbüsün tesisini kurarken hammadde temin kaynakları arasında ithalat yolunu öngörmüş olduğunun konunun değerlendirilmesi sırasında göz önünde bulundurulması gerektiği kanaatindeyim. Diğer taraftan, soruşturulan ve uyumlu eylemde bulduklarına hükmolunan dört teşebbüsün, 2003 Ocak ayından 2004 Mayıs ayı sonuna kadar olan 17 aylık dönem için aylar itibariyle soruşturma dosyası muhtevası bilgiler ışığında; kapasite, üretim, kapasite kullanım oranları, stok değerleri, kendi üretimlerinde kullandıkları klinker miktarları ve ihracat miktarları incelendiğinde; şikayetçi teşebbüsün tesis kuruluş kapasitesi bakımından göreceli olarak çok yüksek olmayan klinker ihtiyacının, bir üretim planlaması çerçevesinde ithalat imkanlarının yanı sıra bir teşebbüsten mümkün olmaması halinde diğerlerinden temin edilebileceği açıkça görülmektedir.

Kararın 1. hüküm maddesinde, rakip iki teşebbüsün uyumlu eylem halinde, Özgür Çimento ve Beton Endüstrisi A.Ş.’yi mal vermeyi reddederek,

07-76/908-346

Çimento ve hazır beton pazarında piyasa dışına çıkarmaya çalıştığına dair görüşe belirttiğim nedenlerle karşı olmam nedeniyle para cezası uygulanmasına dair 2nci hüküm maddesine de katılmıyorum.

Süreyya ÇAKIN
Kurul yesi